

*Kestävän palveluasumisen
ekosysteemi KEKO -hankkeen loppujulkaisu*

UUTTA PALVELUASUMISTA ETSIMÄSSÄ

Harri Heikkilä, Sini Roine
& Ulla Saarela (toim.)

*LAB-ammattikorkeakoulun
julkaisusarja, osa 63*

SISÄLLYS

KOHTI PAREMPAA.....	7
EKOSYSTEEMISTÄ VOIMAA.....	9
SE LUONNONLÄHEINEN.....	15
YHTEISÖLLISTÄ ASUMISTA.....	19
UUTTA OSAAMISTA.....	23
UNIQUELY SENIOR.....	29
IKÄÄNTYMISEN TULEVAISUUSKUVA.....	35
IKÄÄNTYMISYSTÄVÄLLISTÄ MUOTOILUA.....	39
UUDET PALVELUKONSEPTIT.....	43
UNELMIEN SENIORIKOTI.....	49
MALLIASUNTO TESTAUSLABORATORIONA.....	55
KÄYTTÄJÄSTÄ ASIAKKAAKSI.....	61
CASE SENIOR-TV.....	65
PERSOONAT JA TARINAT.....	71
THE EFFECT OF AGING EUROPE.....	77
TYÖPAJAN TULOKSIA.....	82
MATKAN LOPPU ON SEN ALKU.....	89
KEKO BLOGITEKSTIT.....	91
KIRJOITTAJAT.....	93

LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 63

Vastaava toimittaja: Minna Suutari

Tekninen toimittaja: Heli Vilja-Sarromaa

Taitto: Siiri Torniainen ja Harri Heikkilä

Kuvitus: Siina Sipilä

ISSN 2670-1928 (PDF)

ISSN 2670-1235 (painettu)

ISBN 978-951-827-449-3 (PDF)

ISBN 978-951-827-450-9 (painettu)

Lahti, 2023

KOHTI PAREMPAA

Kestävän palveluasumisen ekosysteemi – tuttavallisemmin KEKO-hankkeessa on luotu Päijät-Hämeen alueen palveluasumisen toimijoiden ekosysteemiä ja kehitetty tulevaisuuden palveluasumista.

Suomessa ja Euroopan laajuisesti yli 65-vuotiaiden määrä on kasvussa. Ikääntyneiden määrän kasvaessa palveluasumisen kohteille on kysyntää. Hyvinvointialueilla ei välttämättä pystytä vastamaan kysynnän kasvuun, joten yksityisillä palveluntarjoajilla on markkinarako. Tämän takia hankkeen aikana on tutkittu ja luotu uusia konsepteja palveluasumiseen, joiden halutaan tuovan ikäihmisille parempaa hyvinvointia, heidän muuttaessaan omasta kodista palveluasumisen piiriin. Hankkeessa on keskitytty yhteisölliseen asumiseen, mutta taustalla on pidetty mielessä, miten kotia voisi muuttaa jokaisen asukkaan tarpeiden mukaan sekä persoonallisuuden että fyysisen tai henkisen kunnon mukaan. Julkaisussamme käymme läpi hankkeen tuloksia, joissa on huomioitu ikääntyneiden tarpeita.

Julkaisussa pääset tutustumaan hankkeen ekosysteemiin ja nykyiseen palveluasumisen määritelmään sekä palveluasumisen yhteisöllisen asumisen tulevaisuuteen. Julkaisussa katsotaan tulevaisuuteen myös ikäihmisten profilien, samoin kuin heidän asumistoiheidensa kautta. Lisäksi pohditaan, miten ja millaisella teknologialla voidaan tukea ihmisten arkea. Julkaisusta saat myös vinkkejä työpajan järjestämiseen sekä kuulet, miten hanke on inspiroinut uusia hankkeita palveluasumisen ja ikääntymisen kentällä.

KEKO-JULKAISUN TOIMITUSKUNTA

Harri Heikkilä

Sini Roine

Ulla Saarela

SINI ROINE JA ULLA SAARELA

Miten kehittää palveluasumista?

EKOSYSTEEMISTÄ VOIMAA

Kestävän palveluasumisen ekosysteemi. Hankkeemme nimessä olevaa ekosysteemi termiä me hanketoimijat mietimme hanketta aloittaessamme syksyllä 2021, mitä sillä ymmärrämme ja miten sen näemme tässä palveluasumisen kehittämishankkeessa Päijät-Hämeessä. Hankehakemuksessa (LAB-ammattikorkeakoulu 2021) määriteltiin ekosysteemin perustuvan Living Lab -ajatteluun eli temaattinen kehittäminen tapahtuu alueen toimijoiden yhteistyönä, osittain autenttiossa palveluasumisen kohteessa. Autenttinen kohde, Ruskorinne ry, ei rakennu hankkeen aikana. Sen sijaan autenttista kohdetta edustaa LAB-ammattikorkeakoulun Lahden kampukselle rakennettu malliasunto, kehittämis- ja testialustaksi. Malliasunnossa on mahdollista yhdessä yhteistyökumppaneiden ja alueen yritysten kanssa testata ja pilotoida uusia ratkaisuja, tuotteita ja palveluita palveluasumiseen. Hankkeessa toteutettujen pilotointien, kokeilujen ja tehtyjen konseptien tulokset ovat hankkeen jälkeenkin hyödynnettävissä.

Ekosysteemien merkitys

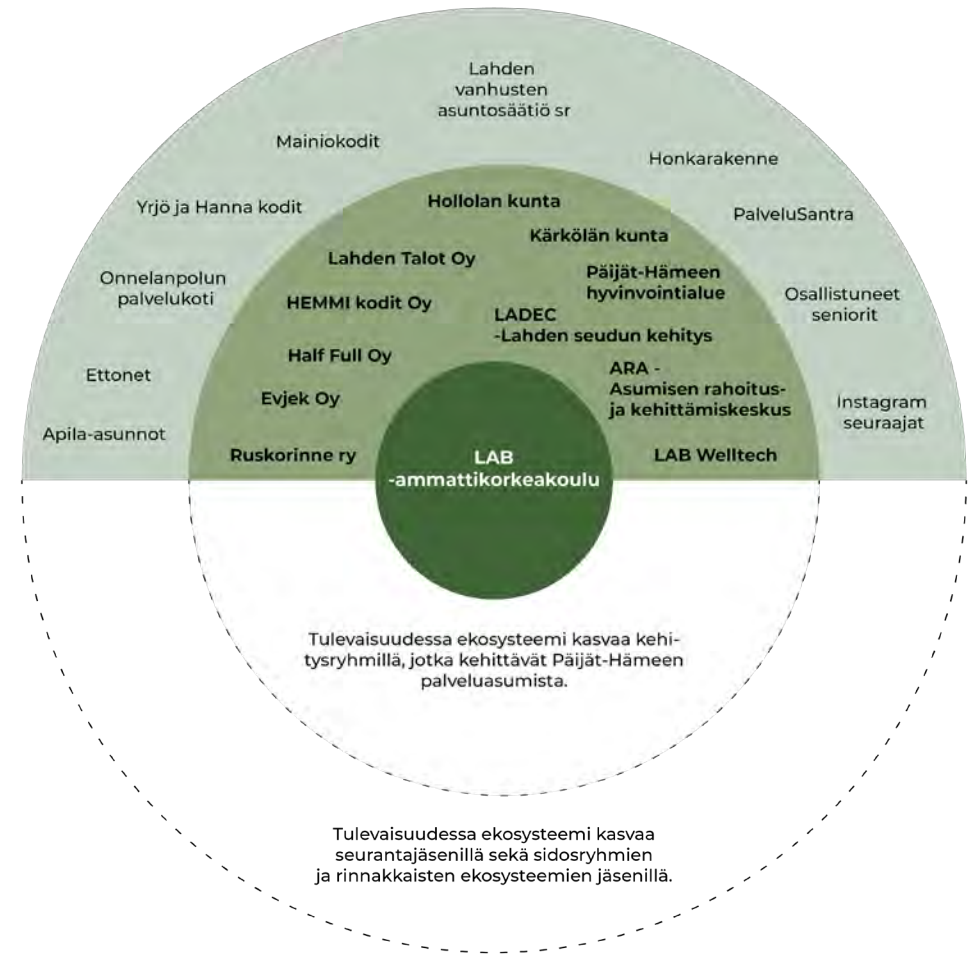
Valkokarin et al. (2020, 3–4) mukaan ekosysteemi on käsitteenä tällä hetkellä vielä vakiintumaton eikä toimi yksiselitteisesti yhteisen ymmärryksen rakentamisessa. He määrittelevät ekosysteemin sekä rakenteeksi, että vuorovaikutusprosessiksi, jonka kautta toisiaan täydentävät toimijat luovat yhdessä arvoa. Ekosysteemeissä useat rinnakkaiset verkostorakenteet jakavat toimintamallin, jaetun vision sekä yhteiset tavoitteet. TEM (2023) määrittelee ekosysteemit yritysten, yrittäjien, tutkimuksen, julkishallinnon sekä kolmannen sektorin toimijoiden välille rakentuviksi keskinäisriippuvuuden verkostoiksi. Ekosysteemeillä pyritään ratkaisemaan erityisesti sellaisia yhteiskunnallisia laajoja ja monimutkaisia ongelmia, jotka vaativat useiden toimijoiden osaamista. Ekosysteemit mahdollistavat erikokoisten yritysten, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kolmannen sektorin, hallinnon sekä käyttäjien välisen yhteistyön ja yhteiskehittämisen.

Lautanala kirjoittaa blogissaan ekosysteemimäisen liiketoiminnan olevan tulevaisuus, jolla Suomi saadaan parempaan nousuun. Hän nostaa erilaisia ekosysteemejä yhdistäväksi tekijäksi verkottumisen hyödyttävyyden. Julkisella puolella ekosysteemeissä tämä näkyy ja sitä mitataan vaikuttavuudella. Tärkeäksi Lautanala mainitsee myös luottamuksen ekosysteemitoimijoiden kesken ja tätä kasvattaa keskinäinen avoimuus, selkeät pelisäännöt ja se, että sovittuja sääntöjä noudatetaan. (Lautanala.)

Ekosysteemit kestävän palveluasumisen kehittämisessä

Hankkeessa ekosysteemi on rakentunut Valkokari et al. (2020) mukaan, jossa toimijoita on kolmessa tasossa. Ydinryhmällä, keskellä, on resursseja sekä tutkimus- ja kehittämisosaamista. Kehitysryhmään osallistuvat yritykset ovat kiinnostuneita ydinryhmän tavoin ekosysteemin aihepiirin kehittämisestä. Seurantajäsenet ovat ulkokehällä tarjoten valmiita ratkaisuja, verkostoitumisia ja asiakasreferenssejä.

Alla oleva kuvio esittää kolmen tason ekosysteemiä, jossa LAB-ammattikorkeakoulu on hanketoimijana ytimessä. Kehitysryhmässä ovat suurimmalta osin edustettuna hankkeen ohjausryhmään kuuluvat organisaatiot ja yritykset, jotka ovat aktiivisesti jakaneet osaamistaan ja kokemuksiaan palveluasumisen kehittämiseksi. Seurantajäseninä ovat sidosryhmien edustajia, jotka ovat tulleet osaksi ekosysteemiä hankkeen toimenpiteiden kautta.

Hankkeen ekosysteemi maaliskuussa 2023. Ekosysteemin odotetaan kasvavan uusien verkostojen kautta hankkeen jälkeenkin. (Vienamo 2020. Mukailten Sini Roine ja Siina Sipilä.)

Ekosysteemiä on kasvatettu mm. messuvierailujen ja työpajojen avulla, unohtamatta sosiaalista mediaa. Ydinryhmän toteuttamalla viestinnällä on pyritty tuotamaan tietoa etenkin seurantajäsenille. Tietoa on jaettu esim. LABin opiskelijoille annettujen toimeksiantojen lopputulosten esittelyllä sekä nostamalla esiin ajankohtaisia uutisia ja verkoston hyviä käytäntöjä. Opiskelijoiden konseptien esittelyllä on tarkoitus antaa näkökulmaa ihmislähtöisestä suunnittelusta sekä ideoita palveluasumisen tulevaisuudelle.

Hankkeen ekosysteemin tulevaisuus

Hankkeessa syntyneet malliasunto, materiaalikirjasto sekä hankkeessa syntyneet konseptit, yhdessä palveluasumisesta hankkeessa kerätyn tiedon kanssa jäävät alueen yritysten, toimijoiden ja opiskelijoiden hyödynnettäväksi myöhemminkin. Malliasunnon ja materiaalikirjaston toivotaan tuovan palveluasumisen toimijoita tiiviimmin yhteen ja tämä kasvattaa ekosysteemiä myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Hankkeen aikana on vahvistunut käsitys, että palveluasuminen on tärkeä ja kiinnostava kehittämiskohde ainakin Euroopassa. Hankkeen aikana on syntynyt kontakteja ja alustavaa yhteistyötä mm. KEAn (Copenhagen School of Design and Technology) kanssa. Yhteistyössä mietitään tulevaisuuden ratkaisuja palveluasumiseen ja iäkkäiden muihin palveluihin. Lisäksi LAB on vastuuvetäjänä Erasmus+ -hankkeessa, sUser – Introducing user-driven design and agile development skills in the case of sustainable service housing for elderly. Korkeakouluja on hankkeessa mukana LABin lisäksi Hollannista, Itävallasta ja Serbiasta. Suunnitteilla on mm. yhteinen palveluasumisen Summer School korkeakoulujen opiskelijoille Lahdessa kesällä 2024.

Tulevaisuuden tiivistyvän alueellisen ekosysteemin ja uusien kansainvälistenkin hankkeiden ja verkostoitumisen kautta ekosysteemi vahvistuu ja laajentuu. Jaetun tiedon ja kokemusten avulla pystytään kehittämään ja parantamaan palveluasumista sekä muita väestön vanhenemisen tuomia haasteita yhteistyössä myös kansainvälisesti.

LÄHTEET:

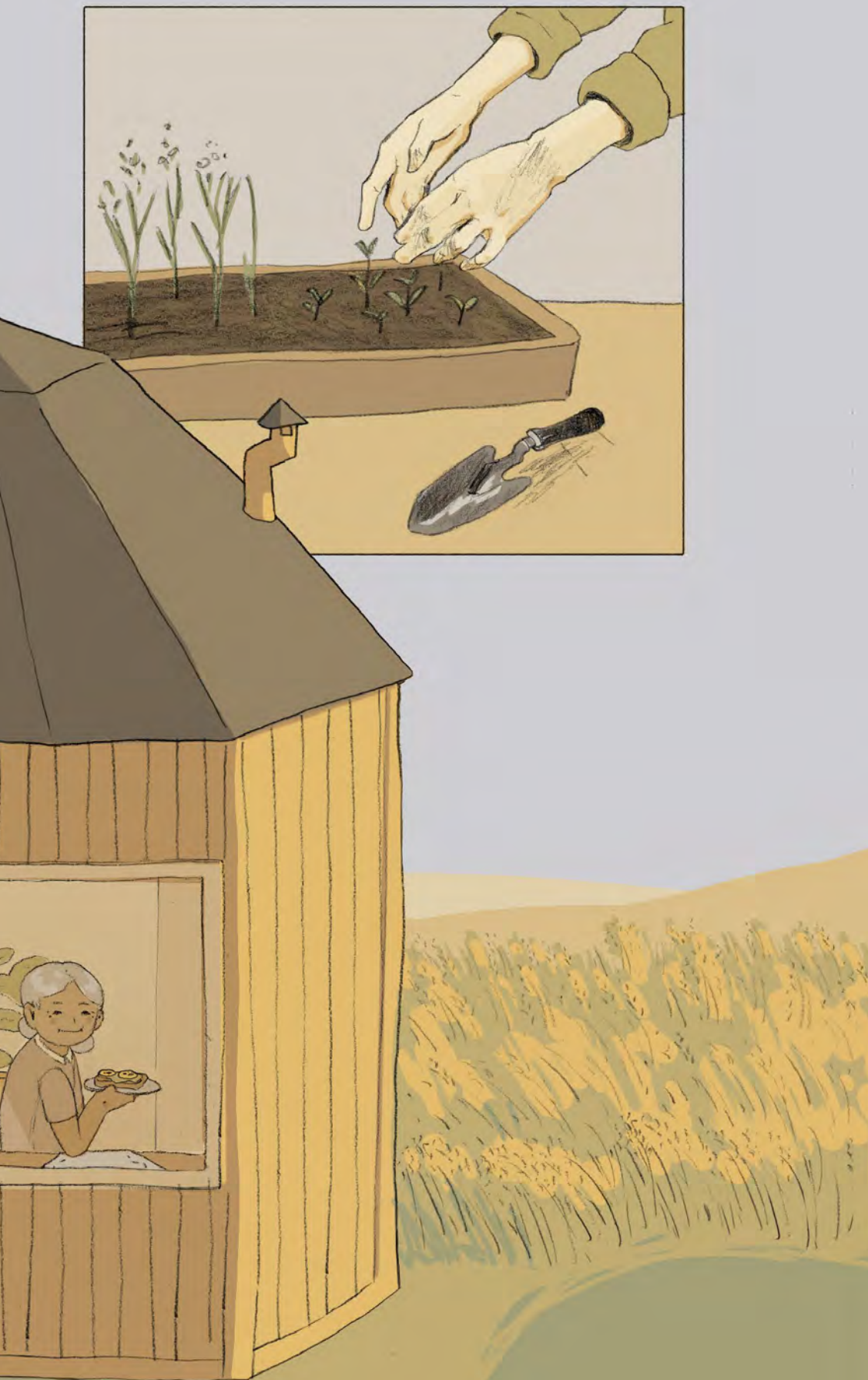
LAB-ammattikorkeakoulu. 2021. Kestävän palveluasumisen ekosysteemi -hankkeen hankesuunnitelma. Julkaisematon aineisto.

Lautanala, J. Millainen on hyvä B2B-ekosysteemi ja miten sitä johdetaan? Funnel. Viitattu 31.1.2023. Saatavissa <https://funnel.fi/2022/01/24/miten-hyva-b2b-ekosysteemi-toimii-ja-miten-sita-johdetaan/>

TEM. 2023. Kasvuekosysteemit uuden elinkeino- ja innovaatiopolitiikan välineenä. Viitattu 31.1.2023. Saatavissa <https://tem.fi/ekosysteemit>

Valkokari, K., Hyytinen, K., Kutinlahti, P. ja Hjelt, M. 2020. Yhdessä kestävää kasvua -ekosysteemiopas. VTT Technical Research Centre of Finland. Viitattu 31.1.2023. Saatavissa https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2020/Yhdessa_kestavaa_kasvua_17022021.pdf

Vienamo, T. 2020. Ekosysteemin kerroksellinen rakenne. Teoksessa Valkokari et al. Yhdessä kestävää kasvua – ekosysteemiopas. VTT Technical Research Centre of Finland. 22. Viitattu 28.2.2023. Saatavissa https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2020/Yhdessa_kestavaa_kasvua_17022021.pdf

LASSE PELTONEN

Ruskorinne osana KEKO-hanketta

SE LUONNONLÄHEINEN

Ruskorinteen LAB-yhteistyö alkoi jo vuonna 2020, kun Ruskorinteen logo ja slogan suunniteltiin yhteistyössä LAB-ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutin opiskelijatyönä.

Se luonnonläheinen -slogan nojaa lähiluonnon ohella Ruskorinteen ja maatalan yhteistyöhön sekä hyvään designiin ja luonnollisiin rakennusmateriaaleihin. Olosuhteet hyvinvoinnille tullaan luomaan erilaisilla elämästä aktivoivilla palveluilla, helppokäyttöisellä älytekniikalla ja yhteistiloilla.

Olennaista on ollut tunnistaa ne omat ainutlaatuiset vahvuudet ja lähtökohdat, joihin tarttumalla saadaan pienen maatalan elinvoimaa lisättyä ja samalla luotua olosuhteet luonnonläheiselle ja aktiiviselle asumismuodolle maaseutumiljööseen, mutta lähelle Lahden keskustaa.

Tästä lähtökohdasta alkoi syksyllä 2021 KEKO-hankkeen ja Ruskorinteen yhteistyö. Ruskorinne on osallistunut aktiivisesti hankkeen toimintaan ja saanut olla osana hankkeen osaavaa ohjausryhmää. Ruskorinne konkreettisenä esimerkkinä on luonut lähtökohdat laadukkaille opiskelijaprojekteille, joista toimivimmat ideat ja käytänteet hyödynnetään varmasti Ruskorinteen lopullisessa suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä inspiroiva vuorovaikutus KEKO-hankkeen eri toimijoiden kanssa on muokannut ja jalostanut myös Ruskorinteen suunnittelua varmasti oikeaan suuntaan. Uskon, että KEKO-hankkeen opintokokonaisuudet ovat olleet myös opiskelijoille mielekkäitä. Ruskorinteen lopullisessa muodossa voi opiskelija nähdä oman tai ryhmänsä toimivan ratkaisun toteutuneen myös käytännössä.

Yhteisöllinen asuinalue, jossa asukkaan yksityisyyttä kunnioitetaan

Laadukkaan rakentamisen ohella suunnitelman keskiössä on palvelujen kehittäminen omaleimaisen Ruskorinteen ja sen asukkaiden erilaisiin tarpeisiin. Yhteisöllisyys on voimavara, jonka asukas voi ottaa käyttöön, niin halutessaan. Tarvittavat palvelut tuodaan asukkaalle oman valinnan ja palvelutarpeen mukaan. Aktiivinen ja sosiaalinen elämä, arkirutiinit, hyvä ruoka ja juoma luovat päiviin merkitystä, joiden vaikutusta hyvinvointiin on vaikea kiistää.

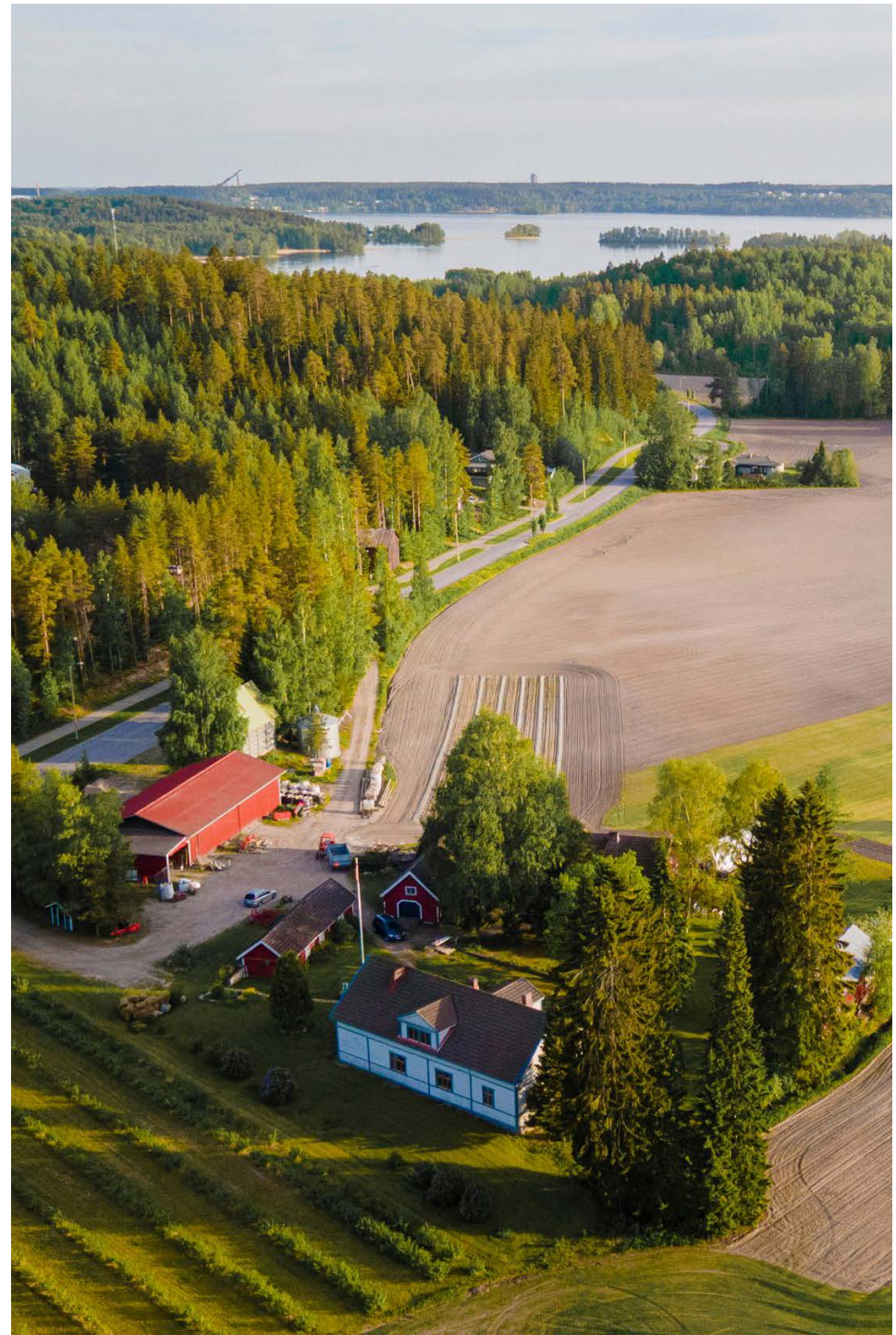
Syksyllä 2022 Mukkulan kampuksella järjestetty Yhteinen yhteisöllisyys palveluasumisessa- seminaari toi suunnitteluun kohderyhmän äänen. Yhteisöllisyys on subjektiivinen kokemus, joka koetaan pääsääntöisesti mahdollisuutena. Oman yksityisyyden huomiointi asuntojen ja asuinalueen suunnittelussa koettiin kuitenkin yhtä tärkeäksi.

KEKO-hankkeen hyödyt Ruskorinteelle

Ruskorinne on ideologinen unelma luonnonläheisestä, ekologisesta ja esteettömästä yhteisöllisen asumisen alueesta, jossa mahdollistuisi aktiivinen ja arvokas seniorielämä. Ruskorinne tulee tarjoamaan luonnonläheisiä aktiviteetteja ja päivätoimintaa vuoden satoa kautta seuraten. Maatilan elämä, ympäröivä luonto ja puutarha suunnitellaankin osaksi Ruskorinteen ympärivuotista elämää.

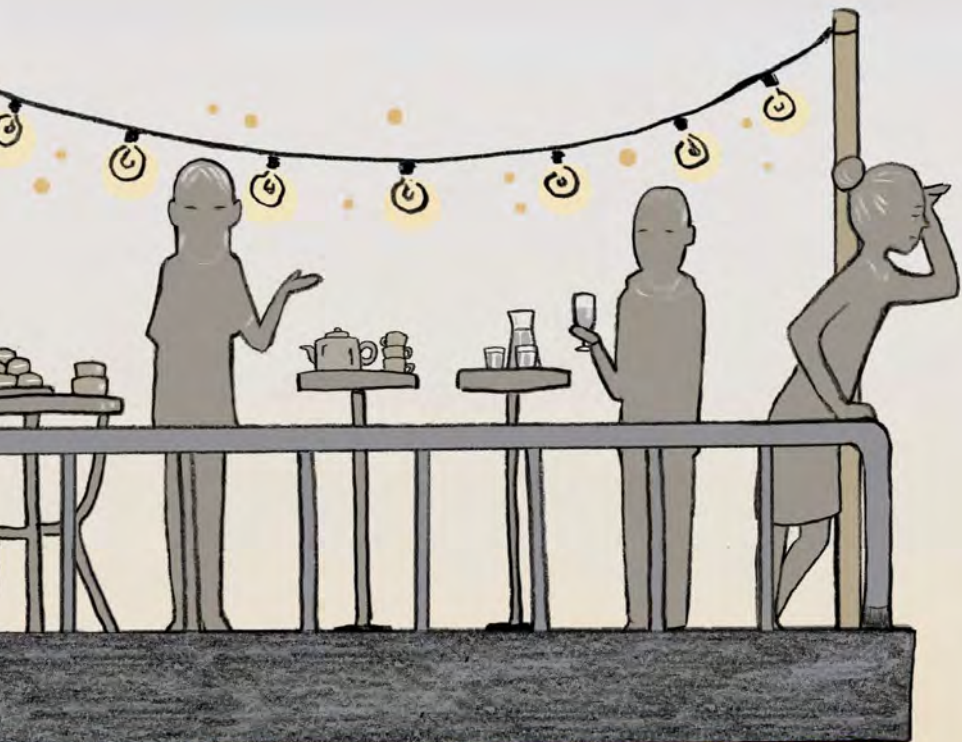
Yhteistyö LAB-ammattikorkeakoulun kanssa on tarjonnut Ruskorinteelle erinomaisen alustan kehittää ja jalostaa ideaansa, poimimalla hankkeessa esille tulleet hyvät ratkaisumallit toteutukseen. KEKO-hanke on ajankohtainen ja tulevaisuuteen suuntaava, sen tulokset ovat kaikkien käytettävissä. Yhteiskunnallinen keskustelu ikääntyvän väestön palveluasumisen eri muodoista on varmasti tarpeen.

Miten itse haluaisit ansaittuja eläkepäiviä viettää; kun sen aika on?

Näihin maisemiin rakentuu Ruskorinteen luonnonläheinen asuinalue.
(Kuva: Roni Lipponen)

ANU OLKKONEN-NIKULA

*Päijät-Hämeen
hyvinvointialueella*

YHTEISÖLLISTÄ ASUMISTA

Vuoden 2023 alussa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämismäärä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueet toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjänä ja pääasiallisena tuottajana, mutta yksityiset toimijat sekä järjestöt ja yhdistykset täydentävät julkisia sosiaali- ja terveystoimia. Päijät-Hämeessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämismäärä on Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle.

Päijät-Häme on vahvasti ikääntyvä maakunta ja ikääntyvän väestön suhteellinen osuus kasvaa merkittävästi tulevien vuosien aikana. Tilastokeskuksen (2023) mukaan yli 75-vuotiaiden väestönkehitys vuodesta 2022 vuoteen 2040 on 29,6 % (N = 11 475). Väestörakenteen muutos, henkilöstön saatavuushaasteet, rahoituksen tiukkeneminen ja lainsäädännön muutokset haastavat palvelujärjestelmää merkittävästi. Päijät-Hämeessä on tehty jo pitkään palvelurakenteen kehittämistyötä, minkä myötä palvelurakenne tukeutuu kotona asumiseen ja sinne tuotettuihin palveluihin.

Tällä hetkellä Päijät-Hämeessä noin 94 % yli 75-vuotiaista asuu omissa kodeissaan. Heistä noin 9 prosentille kotihoidon palvelut tuotetaan kotiin. Ikääntyneiden kotona asumisen tukeminen on tärkeää, paitsi ihmisten omien toiveiden, myös yhteiskunnan palveluiden riittävyyden kannalta. Kun arki sujuu kotona, raskaampia palveluita tarvitaan vähemmän. Valtakunnallisena tavoitteena on, että kotona asuminen on ensisijainen vaihtoehto ja ympärivuorokautista palveluasumista tarvitaan silloin, kun asuminen tavallisessa asunnossa ei ole enää mahdollista, esimerkiksi pitkälle edenneen muistisairauden vuoksi. Lainsäädännön uudistamisen myötä yhteisöllinen asuminen tuo uudenlaisen ulottuvuuden ikääntyneiden palvelujärjestelmään.

Palvelurakennemuutos ja yhteisöllinen palveluasuminen

1.1.2023 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä lakiin kirjattiin uudeksi palvelumuodoksi yhteisöllinen asuminen. Uudistuksen myötä palveluasuminen poistui lainsäädännöstä ja tehostettu palveluasuminen muuttui ympärivuorokautiseksi palveluasumiseksi. Yhteisöllinen asuminen sijoittuu palvelurakenteen näkökulmasta kotihoidon ja ympärivuorokautisen palveluasumisen välimaastoon.

Lain mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta (790/2022, 21 b § & 21 c §) Keskeistä yhteisöllisessä asumisessa on esteetön ja turvallinen asuinympäristö ja asunto sekä siihen tiiviisti liittyvät palvelut. Esteettömässä kodissa erityisesti wc ja kylpytilojen sekä keittiön esteettömyyteen ja valaistukseen kannattaa kiinnittää huomiota. Näissä tiloissa tapaturmariskit ovat suurimmat. Asunnon ja asuinympäristön tulisi mahdollistaa sujuva arki, vaikka liikkuminen ja aistien toiminta heikkenisivät.

Hyvä ja turvallinen asuinympäristö on helposti hahmotettava, esteetön ja viihtyisä. Yhteisöllisyys yhdistää parhaimmillaan asumisen, yhdessäolon, harrastukset, palvelut ja kotihoidon palvelut toimivaksi ja turvallisiksi arjeksi. Yhteisöllisessä asumisessa asukkaiden keskinäinen kanssakäyminen, vastavuoroinen tuki ja apu tukevat hyvää elämää ja elämänlaatua. Yhteisöllisessä asumismuodossa asukas voi hyvinkin asua pitkään yhteisöllisen tuen turvin ilman sosiaalihuollon palveluja. Palvelutarpeen muuttuessa sosiaalihuoltolain mukainen kotihoito astuu mukaan, kun ikääntynyt tarvitsee hoitoa ja huolenpitoa sairauden ja toimintakyvyn vajausten vuoksi. Tämä lakimuutos on Päijät-Hämeen hyvinvointialueella otettu ilolla vastaan, koska juuri meillä tässä maakunnassa omaleimaista on yksinäisyys ja turvattomuus. Päijät-Hämeessä asuu paljon yksin eläviä ikääntyneitä. Yksinasuvia, 75 vuotta täyttäneitä vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä, vuonna 2021 tilaston mukaan oli 49 %.

Asumismuodon valinta ja varautuminen

Tulevaisuuden yhteisölliset asumismuodot rakentuvat ainakin osittain osaksi muuta esteetöntä ja turvallista asuinympäristöä. Samassa asunkompleksissa voi olla senioriasumista, yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista. Keskeistä on se, että ikääntyvän henkilön ei tarvitsisi muuttaa elämän loppupuolella montaa kertaa sen perusteella, että hänen toimintakykynsä heikkenee. Oma kotia ja asuinympäristöä kannattaa katsoa ikääntyneen silmin jo työikäisenä. Asumisessa ennakointi on valttia. On hyvä pohdita jo hyvissä ajoin sitä, onko koti mukava, turvallinen, esteetön ja toimiva vielä silloinkin, kun fyysisiä vaivoja alkaa ilmaantua tai muisti ei ole entisensä. Mitä enemmän ikää karttuu, sitä tärkeämmiksi asioiksi nousevat kodin esteettömyys, turvallisuus ja toimivuus. Ennakointi kannattaa myös siksi, että hyvissä ajoin loppuelämän kodin valinta varmistaa sen, että muistisairaanakin tunnistamme oman kotimme omaksi kodiksi. Monta kertaa olemme lukeneet otsikoita, että vanhus karkasi kodistaan. Harvoin ikääntynyt ihminen karkaa mihinkään. Syy yleensä löytyy siitä, että hän on lähtenyt muistisairaana etsimään sitä kotia, jonka hän kodikseen tunnistaa.

Jokaisella meistä oma elämäntilanne ja tarpeet vaikuttavat siihen, miten ja missä on hyvä asua. Suurin osa ihmisistä halusi pysyä tutussa kodissa ja ympäristössä myös vanhuutensa päivinä. Jos tämä ei ole mahdollista, niin seuraavana vaihtoehtona on löytää uusi asunto läheltä omaa tuttua kotia. Harva on ikääntyessä halukas muuttamaan kotiseudultaan kovinkaan kauaksi. Tämä näkökulma huomioidaan vahvasti Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle, kun yhteisöllistä asumista ja sen kehittämistä on lähdetty pohtimaan alueen kuntien kanssa kaavoituksen, rakentamisen mahdollistamisen ja rakentamisen näkökulmasta.

LÄHTEET:

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 790/2022. Finlex. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220790>

Tilastokeskus. 2023. Väestö ja yhteiskunta. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

MATLEENA TAKALUOMA

Yhteisöllinen asuminen vaatii

UUTTA OSAAMISTA

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksen myötä hyvinvointialueen tuottamilta asumisratkaisuilta edellytetään tulevaisuudessa yhteisöllistä toimintaa tarjoavaa esteetöntä ja turvallista asumista.

Yhteisöllisyys vaatii osaamista ja synnyttää uudenlaisia osaamisvaatimuksia eri tasoilla toimiville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Tässä artikkelissa tarkastellaan sitä, millaisia muutostarpeita yhteisöllinen ympärivuorokautinen palveluasuminen synnyttää sosiaali- ja terveysalan toimintakulttuuriin.

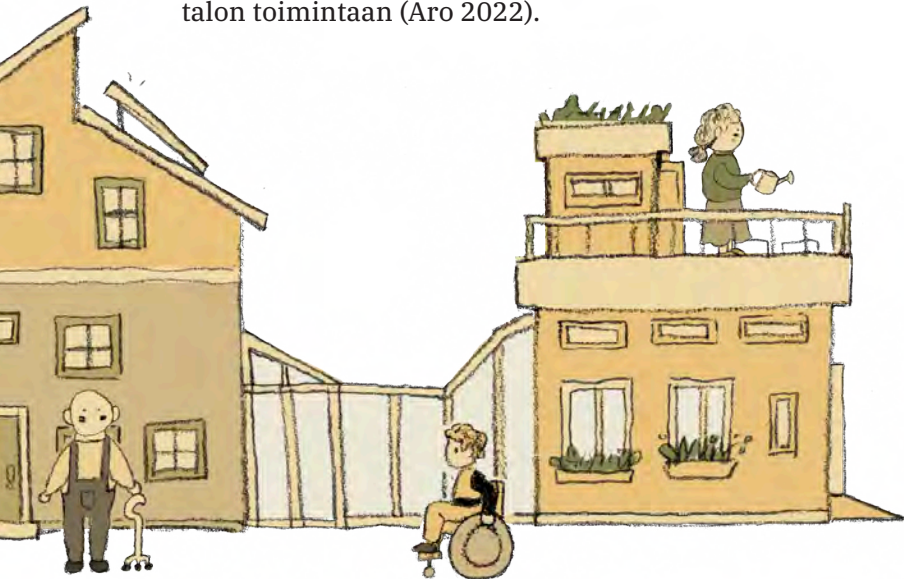
Yhteisöllisyys ympärivuorokautisessa palveluasumisessa

Sosiaalihuoltolain (790/2022, 21 b §) uudistuksen mukaan ympärivuorokautisella palveluasumisella tarkoitetaan asumista yhteisöllistä toimintaa tarjoavassa esteettömässä ja turvallisessa kodissa. Aukkaalla on tällöin hänen tarpeitaan vastaava asunto, jossa hän saa yksilöllisen tarpeensa mukaisen hoidon ja huolenpidon, vuorokaudenajasta riippumatta. Lisäksi palveluasumisen tulee sisältää niin asukkaan toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää, kuin osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa.

Yhteisöllisyyttä voidaan rakentaa monin eri tavoin, mutta keskeiset osatekijät yhteisöllisyyden rakentumisessa löytyvät asukkaiden tasa-arvoisesta ja arvostavasta kohtaamisesta, heidän osallisuudestaan ja aidosta vaikuttamismahdollisuudesta. Yhteisöllinen päätöksenteko ja kokemus kuulluksi tulemisesta mahdollistavat yhteisöllisyyden rakentumiseen. Yhteisöllisyys edellyttää toisaalta asukkaiden yksilöllisten tarpeiden kuulemistamista ja niiden mukaista toimintaa, toisaalta yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa, sillä yhteisöllisyys syntyy ja syvenee osallistumismahdollisuuksien ja kiinnostavan arkisen yhdessä tekemisen kautta. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan synny itsestään, vaan sen syntymiseen ja ylläpitoon tarvitaan konkreettisia toimia ja osaavia työntekijöitä. (Jolanki ym. 2017; Paavolainen 2020)

Yhteisöllisyys kaikkien vastuulla

Yhteisöllinen asuminen uutena tehostetun palveluasumisen muotona vaatii uudenlaista ajattelua ja toimintakulttuurin muutosta. Nykyisissä tehostetun palveluasumisen yksiköissä työntekijöiden työssä korostuvat vielä hoitoon ja hoivaan liittyvät tehtävät ja asukkaat nähdään enemmän hoidon, tekemisen kohteena, kuin aktiivisina, tasavertaisina toimijoina. Asukkaan toimintakykyä tukeva työote, joka nykyäänkin ohjaa hoito- ja hoivatyötä säilyy edelleen johtavana periaatteena yhteisöllisessä asumisessa, mutta tulevaisuudessa työntekijöiltä vaaditaan vankempaa osaamista asukkaiden toimijuuden ja osallisuuden tukemiseen ja vahvistamiseen. (Aro 2022; Paavolainen 2021; Ruusuvirta ym. 2023.) Yhteisöllisessä asumisessa asukkaat tulee aidosti ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun ja heillä tulee olla jatkuva vaikuttamisen mahdollisuus palvelutalon toimintaan (Aro 2022).

Vaikka yhteisöllisyyteen liittyviä tehtäviä voidaan usein keskittää tietyn nimetyn työntekijän vastuulle, kuuluu se tulevaisuudessa osaksi jokaisen työntekijän toimintaa (Paavolainen 2021). Työntekijät ovatkin merkittävässä roolissa edistämässä palvelutalon yhteisöllisyyttä ja heidän roolinsa kasvaa asukkaiden toimintakyvyn heikentyessä (Mikkola ym. 2015). Yhteisöllisyyden tukeminen ei ole kuitenkaan vain työntekijöiden vastuulla, vaan vastuu on niin organisaation johdon kuin asukkaiden ja heidän läheisten. Johtamiskulttuurilla voidaan tukea tai heikentää yhteisöllisen toimintakulttuurin muodostumista. Tehtäväkeskeinen työnkuva heikentää yhteisöllisen toimintakulttuurin muodostumista, kun puolestaan työntekijöille annettu vastuu ja vapaus oman toimenkuvan ja työnnotteen muodostamisessa lisää yhteisöllisyyttä.

Asukkaan perhe ja lähiyhteisö on myös tärkeää huomioida, ohjaten heille yhteisöllisyyden merkityksestä ja siitä, miten he voivat omalla toiminnallaan tukea yhteisöllisyyttä. Merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentumisessa on myös vapaaehtoisilla sekä paikallisilla toimijoilla, joiden kanssa tehdyn yhteistyön myötä yhteisöllisyys ulottuu taloa laajempaan ympäristöön. (Jolanki ym. 2017; Paavolainen 2021.)

Uudenlaista osaamista ja asennemuutosta

Toimintakulttuurin muutos vaatii työntekijöiltä uudenlaista osaamista ja työelämän muuttuvat osaamisvaatimukset aiheuttavat muutoksia myös sosiaali- ja terveysalan koulutussisältöihin. Yhteisöllisyyden rakentaminen ja ylläpitäminen vaatii osaamista ja tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa tulee hoivan ja hoidon lisäksi huomioida vahvemmin iäkkäiden ihmisen osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria. Tämä vaatii sekä tietoa että taitoa. Tulevien sosiaali- ja terveysalan toimijoiden on koulutuksen myötä saatava riittävät teoreettiset perusteet yhteisöllisyyden muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä, siitä millaiset toimintakulttuurit ja -tavat edistävät tai estävät yhteisöllisyyttä ja millaisia sudenkuoppia yhteisöllisyydessä voi syntyä. Lisäksi tarvitaan laaja-alaista ymmärrystä yksilön vaikutuksesta yhteisöllisyyteen, sekä taitoa lisätä asukkaiden ja työntekijöiden tasavertaista vuorovaikutusta. Myös toimintakyvyltään erilaisten asukkaiden osallisuuden tukeminen ja monitahoinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa vaatii osaamisen vahvistamista. (Aro 2022.)

Yhteisöllisyyttä lisäävän tiedon ja taidon lisäksi tarvitaan myös laaja-alaista asenteellista muutosta, niin sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa kuin koko yhteiskunnan osalta. Iäkkäät on nähtävä aidosti aktiivisina, tasavertaisina toimijoina, joilla demokraattinen päättäväisyyttä omaan mielekkään arjen toteutumisesta säilyy myös tehostetussa palveluasumisessa. Iäkkäät on nähtävä persoonina, ei asukkaina, ja kaikessa toiminnassa on tietoisesti kiinnitettävä erityistä huomiota toimiin, joilla tuetaan heidän autonomiaansa, toimijuutta ja osallisuutta. Painopiste tehtäväkeskeisestä hoiva- ja hoitotyöstä tulee siirtää asukkaiden kanssa yhteiseen toimimiseen, yhdessä elämiseen.

LÄHTEET

Aro, I. 2022. Yksilöllistä yhteisöllisyyttä. Joustavat asumis- ja palveluratkaisut iäkkäille. Innokylä. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/yksilollista-yhteisollisyytta-joustavat-asumis-ja-palveluratkaisut-iakkaille>

Jolanki, O., Leinonen, E., Rajaniemi, J., Rappe, E., Räsänen, T., Teittinen, O. & Topo, P. 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79913>

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta. 790/2022. Finlex. Viitattu 2.5.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220790>

Mikkola, T., Latvala, I., & Laitoniemi, M. 2015. Yhteisöllinen toimintakulttuuri hyvinvointia vahvistamassa. Teoksessa Mikkola, T., Matinheikki-Kokko, K. & Korkalainen, K. (toim.). Hyvinvointia ja energiatehokasta asumista ikäihmisten ehdoilla. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Taito- ja työelämäkirjat 9, 67- 82. Viitattu 6.3.2023. Saatavissa https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2015_Mikkola_Matinheikki_kokko_Korkalainen_Hyvinvointia_ja_energiatehokasta_asumista_ikaihminen_ehdoilla_TAITO9.pdf

Paavolainen, T. 2020. Yhteisöllisyys asumisessa. Katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Keski-Suomen sosiaalialanosaamiskeskus. Raportteja 51. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2021/02/Paavolainen_raportteja_51.pdf

Paavolainen, T. 2021. Yhteinen arki – opas ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) & Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koske. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa https://ara-hankepankki.fi/project/get_file/628/3520b4a7bc1bdae5/download

Ruusuvirta, K., Hiekkänen, M. & Nummela, L. 2023. Yhteisöllisen asumisen malli Päijät-Sotessa. Innokylä. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/yhteisollisen-asumisen-malli-paijat-sotessa>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Finlex. Viitattu 27.1.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

SUSANNA BJÖRKLUND

*Towards a more
inclusive, empathic and
open-minded future*

UNIQUELY SENIOR

The aging societies are a megatrend, which will shape the world in multiple ways in the future. The elderly are a tremendously varied and diverse group of people from active super-agers to the growing number of fragile people suffering dementia, and everyone in between. To fulfill the needs of this heterogeneous group we need to change the mindset and attitudes towards aging and – and to use design in a new, more empathic and multipurpose way.

All of us are unique individuals, having different skills and expertise, different wishes and hopes for our lives, no matter how young or old we are. Why would that change when we become elderly? There is a growing discourse in the society about the need to increase inclusivity and diversity – the right to be whoever a person is. At the same time, it feels that senior citizens have been largely forgotten from that discussion. After a certain age people reach a state, where they often seem to become either a homogeneous group of the elderly or even invisible in the society.

Ageism seems to start very early, highly skilled specialists in their fifties have had difficulties getting a new job, despite having lots of experience, digital skills and tacit knowledge as well as many fruitful years left to fully give to an employer. The western society still idealizes youth over experience.

According to WHO (2022) people over 60 will double by 2050 (from 12 percent to 22 percent of the world population). By 2030 there will most likely be one billion people over 65. Already now there are more senior people than children in the world. It is likely that retirement age needs to be set higher as we need more people in the workforce.

Life expectancy has kept rising worldwide, in Finland it grows annually 0.2% and is now 82,48 years (Macro-trends, 2023) A 60-year-old might have over 30 years of lifetime ahead, how can we help making those years meaningful?

Active elderly consumers

Harvard University (Harvard Health Publishing 2017) has for years been researching people in their 70s and 80s who have the mental or physical capability matching their decades-younger counterparts. Medical science calls them super-agers. These people apparently have three things in common. Moving out of their comfort zone seems to help staying mentally and physically young. These people see problems as challenges, they are ready to learn new skills and do not give up easily. They also practice physical exercises regularly.

Not just the amount of elderly is on the rise, but they generally live longer and a lot of them are in good health both physically and mentally. They are active consumers.

Changing attitudes towards the elderly

Luckily attitudes seem to be changing slowly. Systemic societal changes take time, people might be naturally change resistant, but the world does change slowly. There are interesting designs, phenomena, and new concepts around the issue. Sometimes the changes towards positive futures can be tracked in little things and details.

Visual imagery has clearly changed in the past years with broader diversity apparent in the mainstream media. Wider spectrum of races, body shapes and finally, different ages has started to show in advertising, fashion shows and online shops. Taboos fade slowly, representing an elderly as a desirable, sexual being or advertising underwear would have been if not unimaginable, at least rare, some decades ago. Sofia Coppola's underwear video for Calvin Klein (2017) was the first add, where I noticed Lauren Hutton, ex model aged 73 at the time, being a part of the cast. Swedish brand Understatement underwear now uses models of all ages and so does Lindex. Feature film Good luck to you, Leo

Grande (IMDb 2022), is a warm-hearted story about a woman in her 60's finding sexual pleasure for herself. Social media on the other hand worships youth and perfection, but luckily also increasingly shows diversity. There are now popular influencers in their 70's (The Guardian 2018).

Living in the future

Urbanisation is another megatrend which affects everyone, also the elderly.

Even the super-agers grow older, so we need versatile homes which can evolve and be changed according to the needs of the inhabitants. 15-minute City projects are urban planning concepts where all the services from stores to healthcare should be easily accessible by foot or bike within 15 minutes. The concept is suitable for the seniors as well.

We need more variation and candid new concepts for living. Loneliness is a huge issue, not just for the elderly but anyone. How to increase networking and connection between people and encourage community integration is an interesting challenge. Co-housing and solutions with large communal areas are getting common, more innovative options hopefully are on the way.

Caring for the fragile with design

Another side of the aging society is the growing number of Alzheimer or dementia patients needing extra care. As the population grows older it is natural that the amount of people with diseases increase.

The need for aesthetic products does not vanish when people grow older.

Most people wish to live in their own homes as long as possible. At some point there might be a need for aided products and furniture. Naturally nobody wishes to be surrounded by hospital furniture in their own homes. Design is in a crucial role in this. Lanzavecchia + Wai are designers leading the way. Their Together Canes (Lanzavecchia + Wai 2012), are stylish walking aids which double as containers or small tables, The design duo has also created a concept called Hack Care for Lien Foundation (Hack Care 2020), giving ideas how to hack existing furniture for it to function better for the disabled or elderly. The open source DIY instruction book can be downloaded by anyone.

The Together Cains designed by Lanzavecchia+Wai (2012) are a good example of designs which are both functional, multipurpose and aesthetic.

Textile designer Samira Boon has designed textiles for Alzheimer patients in nursing homes. Empathy is a strong element in her work. Paravent (Boon 2016) is the result of a research project looking into how to give more privacy for patients in communal spaces. Each panel of the folding Paravent screen has its own shape, functionality and tactility. One panel is opened up to create a table, another is designed as a visual separation or as an acoustic separation.

The Hogeweyk (DVA 2009) in the Netherlands is a different nursing home model for people suffering from severe dementia or Alzheimer. It is like any small village with shops, pub, restaurant and a theatre, except that the members of the staff are care professionals and the village has gates. The patients are able to live an active life as close to normal as possible.

There is a huge business potential in solving challenges that the aging societies will increasingly face in the future. Design has a huge role in it, best designs are sustainable, inclusive, functional, aesthetic and yet desirable for everyone, not just the elderly or the disabled.

REFERENCES:

Coppola, S. 2017. Calvin Klein Underwear advertisement. Cited 15.3.2023. Available at <https://directorslibrary.com/04/2017/latest/campaigns/womens-spring-2017-calvin-klein/>

DVA. The Hogeweyk® - normal life for people living with severe dementia. Cited 15.3.2023. Available at <https://hogeweyk.dementiavillage.com/>

Grande, L. 2022. Good luck to you. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.imdb.com/title/tt13352968/>

The Guardian. 2018. This is what 70 looks like: the new generation of beauty influencers. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.theguardian.com/fashion/2018/aug/05/this-is-what-70-looks-like-the-new-generation-of-beauty-influencers>

Hack Care. 2020. Tips and tricks for a dementia-friendly home. Cited 15.3.2023. Available at <https://hackcare.org/index.php>

IMDb. 2022. Good Luck to You, Leo Grande. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.imdb.com/title/tt13352968/>

Harvard Health Publishing. 2017. What does it take to be a super-ager? Cited 15.3.2023. Available at <https://www.health.harvard.edu/healthy-aging/what-does-it-take-to-be-a-super-ager?>

Lanzavecchia + Wai. 2012. Rethought elderly furniture & accessories that supports and empowers life & lifestyle. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.lanzavecchia-wai.com/work/elderly-furniture/>

Lanzavecchia + Wai 2023. No Country for Old Men, Together Cans 0. Cited 16.3.2023. Available at <https://www.lanzavecchia-wai.com/work/elderly-furniture/>

Macrotrends. 2023. Finland Life Expectancy 1950-2023. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.macrotrends.net/countries/FIN/finland/life-expectancy>

Samira Boon. 2016. Paravent. Cited 15.3.2023. Available at <https://samiraboon.com/2016/06/06/paravent-2/>

WHO. 2022. Aging and Health. Cited 15.3.2023. Available at <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>

MILLA MÄKINEN

Tulevaisuuden palveluasuminen **IKÄÄNTYMISEN TULEVAISUUSKUVA**

Suomen väestö ikääntyy kaikilla hyvinvointialueilla merkittävästi vuoteen 2040 mennessä (MDI 2022). Ikääntymisen tulevaisuuskuvia määrittelevät muun muassa globaalien kriisien kanssa eläminen, digitalisaation ja ilmastonmuutoksen vaikutukset, ekologinen jälleenrakennus, väestön monimuotoistuminen, sen ikääntyminen ja syntyvyyden vähentyminen sekä nopea teknologiatekniikka (Petäjäjärvi & Seikkula 2022). Ikääntymisen kokemus saattaa tulevaisuudessa tuntua hyvin erilaiselta kuin tänä päivänä.

Lausunto Tulevaisuusvaliokunnalle piirtää tulevaisuuden kuvaa ikääntymiseen liittyen sekä tulevaisuuden uhkien että mahdollisuuksien kautta. Tulevaisuuden mahdollisuuksiksi lausunnossa nimetään ikääntymisen kasvava arvostus eli ikäihmisten tunnustus arvokkaana voimavarana ja ihmisinä, joilla on paljon annettavaa muun muassa vapaaehtoistyössä ja vertaisina. Sukupolvien välinen vuorovaikutus on yksi mahdollinen tila, jossa ikääntymisen arvoa voidaan lisätä välittämällä näkemyksellisyyttä, joka kasvattaa ikääntymisen myötä. Ihmisten välisiin yhteyksiin panostamalla voidaan tulevaisuudessa rakentaa ikääntymiseen positiivisesti vaikuttavaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Myös toivon yhdistäminen ikääntymisestä käytyyn puheeseen rakentaa lausunnon mukaan positiivista tulevaisuuskuvausta ikääntymisestä. "Ikääntyminen on etuoikeus. Usko arvokkaaseen vanhenemiseen liittyy uskoon tulevaisuudesta, jossa ihmisarvolla ja empatialla on tilaa toteutua", todetaan lausunnossa (Petäjäjärvi & Seikkula 2022, 72).

Ikääntyvän ihmisen profilli vuonna 2040

Lähdimme tarkastelemaan tulevaisuuden ikääntymiskokemusta ylemmän ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvalla ihmislähtöisyyden ja palvelumuotoilun opintojaksolla yhdessä opiskelijoiden, KEKO-hankkeen ja Ruskorinne ry:n kanssa. Ikääntymisen kokemuksta pyrittiin opintojaksolla lähestymään vieraillemalla ikäihmisten palveluasumisen yksikössä Lahdessa sekä kokeilemalla erilaisia ikääntymistä simuloivia välineitä, kuten ikäpukua ja reumahanskoja. Nykyisiin palveluasumisen ratkaisuihin tutustuttiin lisäksi tekemällä vertailuanalyysia eli hakemalla verkosta olemassa olevia palveluita, joiden kohderyhmää ikäihmiset ovat.

Nykytilan kartoittamisen jälkeen opiskelijoita ohjattiin astumaan vuoteen 2040 ja pohtimaan tulevaisuuden ikäihmisiä ja sitä, mitä asumispalveluilta tulevaisuudessa toivottaisiin. Tietoa täydennettiin haastattelujen avulla. Haastateltavina oli 40-60-vuotiaita henkilöitä, eli tulevaisuuden ikäihmisiä. Haastattelut kertoivat, että tulevaisuuden ikäihmiselle muun muassa älyteknologian hyödyntäminen ja digiosaaminen ovat arkea, palveluiden räätälöitävyys juuri itselle sopivaksi välttämätöntä ja yhteisöllisyyden ja turvallisuuden tunteen kokemukset äärimmäisen tärkeitä. Tulevaisuuden ikäihminen ei hyväksy ajatusta siitä, että siirtyminen palveluasumisen piiriin olisi jonkun toisen henkilön päätettävissä.

Kohti tulevaisuuden palveluasumisratkaisuja

Ikäihmisten palveluasuminen on suurten muutospaineiden alla. Tulevaisuuden asukkaat, joita palvelumuotoilun opiskelijat lopputöissään kuvasivat, toivovat jotain hyvin erilaista, kuin mitä tällä hetkellä tarjotaan. Sekä palveluasumisen nykymuotojen että niiden nykyisen maineen löydettiin olevan positiivisen päivittämisen tarpeessa. Kun palvelun maine koetaan negatiivisesti, kasvaa kynnys palveluasumiseen hakeutumisesta, vaikka se voisikin olla omassa tilanteessa tarpeellista. Mainetta voisi opiskelijoiden tekemän nopean käyttäjätutkimuksen mukaan parantaa muun muassa rikkomalla ikääntymiseen liitettyä negatiivista mielikuvaa esimerkiksi mielekkään ja ennakoivan ikääntymiseen liittyvän markkinoinnin avulla. Laitosmainen mielikuva palveluasumisesta saa ajatuksenkin sinne siirtymisestä tuntumaan luotaantyöntävältä ja jopa pelottavalta.

Ratkaisuina monimuotoistuvaan ja entisestään moninaisempaan ikääntymisen kokemukseen opiskelijat ideoivat sellaisia asumispalveluratkaisuja, jotka mahdollistaisivat paljon erilaisia vaihtoehtoja. Tulevaisuuden palveluasuminen voi perustua erilaisiin palveluasumisen jäsenyyksiin, jotka mahdollistavat valinnan siitä, tarkoittaako palveluasuminen omalla kohdalla yhteiskorttelia Helsingissä, hirsimökkiä Ivalossa, maataloa Kouvolassa, asuntoa Fuengirolassa vai huvilaa Toscanassa.

Monikulttuurisuus, matkusteleisuus, monimuotoisuus, omaehtoisuus ja aktiivisuus kuvaavat näitä tulevaisuuden ikäihmisiä. Tulevaisuuden ikäihminen käyttää käyttäjätutkimuksen mukaan myös yhteisöllisyyttä ja kestävän kehityksen periaatteiden noudattamista. Tulevaisuuden palveluasuminen voisi olla esimerkiksi kylämuotoista, jossa eri ikäiset ihmiset ja erilaiset toimijat verkostoituvat ikäystävällisyyden varmistamiseksi kylän kunkin asukkaan elämässä. Vuoden 2040 asumispalveluratkaisuissa voidaan jo hyödyntää myös dataa tehokkaammin kuin tänä päivänä. (LAB-ammattikorkeakoulu 2022.)

Opiskelijoiden kurkistus tulevaisuuteen osoittaa, että matka tämän päivän palveluasumisesta tulevaisuuden toiveasumiseen on vielä pitkä. Olemme kuitenkin oikealla tiellä niin kauan, kun rakennamme tulevaisuutta yhdessä ikääntyvän väestön kanssa. Tässä palvelumuotoilu voi olla apuna.

LÄHTEET

LAB-ammattikorkeakoulu. 2022. Opiskelijoiden tekemä käyttäjätutkimus Ihmislähtöisyys ja palvelumuotoilu -opintojaksolla. Lahti: LAB-ammattikorkeakoulu. Julkaisematon aineisto.

MDI. 2022. Väestöennuste. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/09/MDIin-vaestoennuste-2022_300922.pdf

Petäjäjärvi, K. & Seikkula, A. (toim.). 2022. Ikääntyminen ja tulevaisuuden Suomi vuonna 2060. Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle 16.4.2021. Teoksessa Petäjäjärvi, K. & Seikkula, A. (toim.). Ikääntymisen tulevaisuuksia 2060 – taidevälitteinen asiantuntijadialogi uuden ajattelun lähteenä. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta. 70-74. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_2-2022.pdf

MILLA MÄKINEN

*Palvelumuotoilulla
ikäntyvä ihminen
palvelukehittämisen keskiöön*

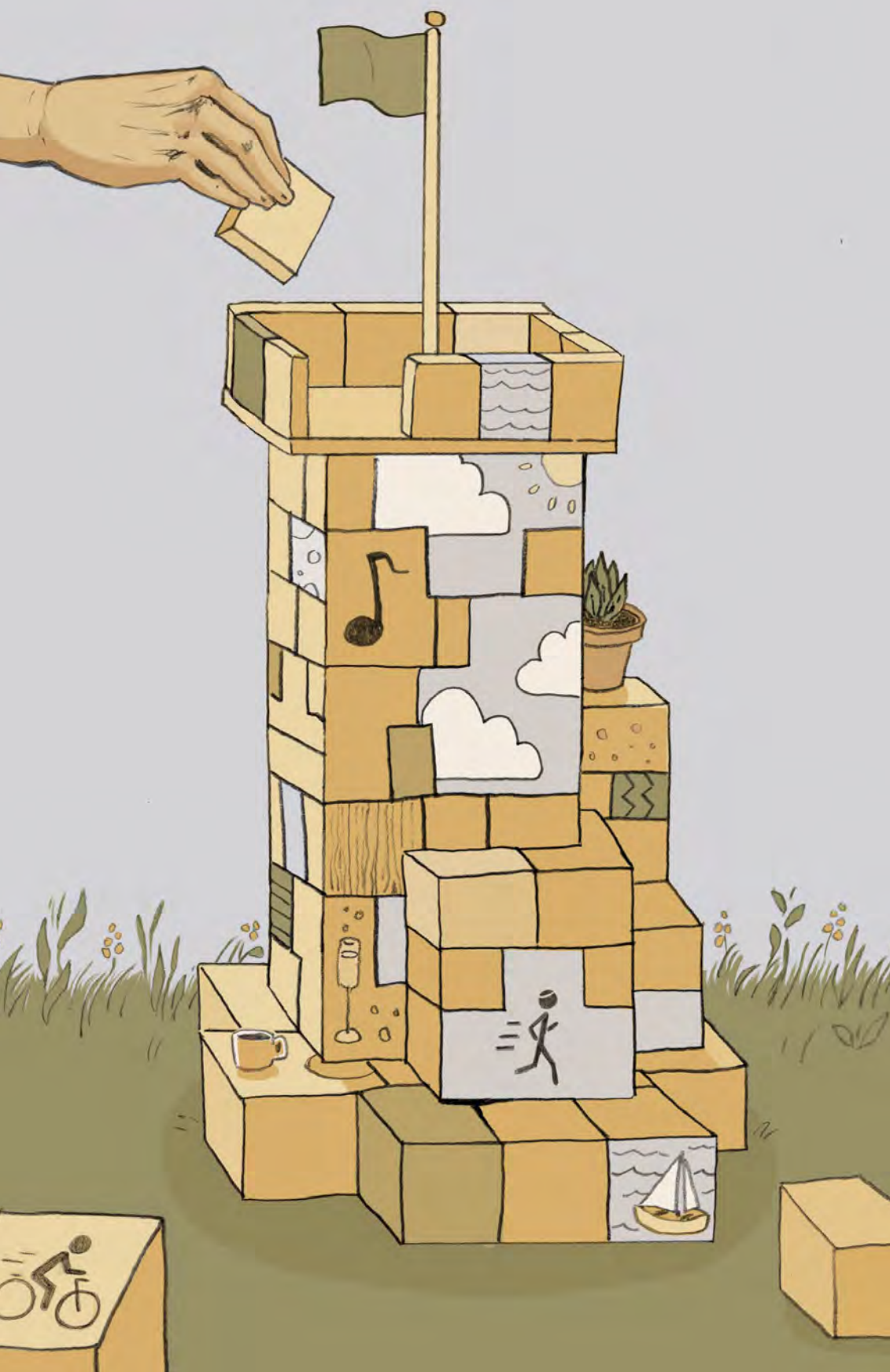
IKÄÄNTYMIS- YSTÄVÄLLISTÄ MUOTOILUA

Palvelumuotoilu on muotoiluajatteluun perustuva kehittämistyön viitekehys, jonka avulla voidaan parantaa olemassa olevia palveluita tai luoda aivan uusia palveluratkaisuja. Palvelumuotoilun työskentelyote perustuu muotoilun periaatteisiin kuten siihen, että pyritään tuottamaan käyttäjystävällisiä ja houkuttelevia ratkaisuja, joiden synnyttämisessä hyödynnetään luovuutta, ratkaisukeskeisyyttä ja visualisoimista. Palvelumuotoilun ydintehtävä on kehittää parempia palvelukokemuksia eli pyrkiä parantamaan sitä tunnejälkeä, joka ihmisille palveluissa asioidessa syntyy.

Käyttäjätutkimus on palvelumuotoilun ytimessä. Tällä viitataan siihen, että palveluihin liittyviä ihmisten tarpeita ja ongelmia pyritään ymmärtämään aina niiden ihmisten kanssa, joita varten palvelu on olemassa. Myös ratkaisuja palveluiden parantamiseksi kehitetään yhdessä palveluissa asioidvien tai niitä käyttävien sekä niitä tuottavien ihmisten kanssa. Palvelumuotoilija ei ole toisten puolesta vaan ottaa mukaan ne, joita asia koskee, ja kysyy heiltä. Apuna käytetään erilaisia osallistavia laadullisen tutkimuksen ja muotoilun menetelmiä, kuten havainnointia, haastatteluja, työpajoja, prototyyppejä ja kokeiluja.

Mitä ovat ikä- ja ikäntymisystävälliset palvelut?

Suomen väestön ikääntyessä monet palvelut ovat sen kysymyksen edessä, mitä ikääntymisystävällisyys positiivisen palvelukokemuksen näkökulmasta tarkoittaa. Suomen lainsäädännössä ikääntyvällä väestöllä viitataan yli 65-vuotiaisiin henkilöihin. Kokemuksena ikääntyminen on aina hyvin yksilöllinen.

Oman asiakaskunnan ikääntyminen voi tarkoittaa aivan uudenlaisia palvelutarpeita sekä olemassa olevan palveluvalikoiman uudistamiseen kohdistuvia paineita. Muun muassa palveluiden saavutettavuus ja esteettömyys nousevat usein avainkysymyksiksi palveluiden ikääntymisystävällisyyttä pohtiessa. Palveluiden tulee olla sekä fyysisesti esteettömiä että aineetomasti saavutettavia. Fyysisten palveluympäristöjen, kuten rakennusten, tilajärjestelyjen ja reittien tulee olla kaikille niiden käyttäjille sopivia. Tiedon, verkkosivujen ja sovellusten tulee olla helppokäyttöisiä ja palveluilmapiirin kaikkia arvostavia. Palveluiden tulee olla sekä digitaalisesti että fyysisesti kaikenlaisten ihmisten saavutettavissa, mahdollisista toimintarajoitteista riippumatta.

Ikäystävällisyyttä pohditaan paraikaa sekä meillä että maailmalla. Etelä-Australian hallinnon tuottaman ikäystävällisten palveluiden oppaan (Government of South Australia 2022) mukaan ikäystävälliset palvelut tunnustavat sen, että ikääntyvät ihmiset ovat arvokkaita yhteisön jäseniä ja ymmärtävät tämän tunnustamisen merkityksen. Ikäystävällisten palveluiden muotoilu tarkoittaa, että ikääntymisystävällisyys huomioidaan systemaattisesti palveluiden johtamisessa ja järjestämisessä. Ikäystävälliset palvelut tunnistavat, että ikääntymisen kokemus on aina uniikki ja siihen liittyvät tarpeet moninaisia. Ikäystävällisissä palveluissa osataan huolehtia siitä, että kaikki palvelun muodostavat osatekijät ovat aidosti ikääntyvien saavutettavissa.

Ikääntymisystävälliset palvelut myös itse ylläpitävät ja heijastavat ajatusta ikääntymisestä arvostettavana kokemuksena. Lisäksi ikäystävälliset palvelut ottavat aktiivisesti ikääntyviä ihmisiä mukaan niissä syntyvien palvelukokemusten ymmärtämiseksi sekä palvelukehittämisen tarpeiden löytämiseksi ja ratkaisemiseksi. Ikääntyvät henkilöt otetaan tällaisissa palveluissa mukaan palvelukehittämiseen sen sijaan, että he jäisivät passiivisen palautteenantajan rooliin. (Government of South Australia 2022.)

Suomessa keskustelu ikääntyvien palveluista kääntyy usein helposti terveyspalveluihin ja palveluasumiseen. Ikäystävällisten palveluiden kehittämiseen liittyvän pohdinnan tulisi kuitenkin ulottua myös näiden ulkopuolelle. Tiia Kekäläisen, Terhi-Anna Wilskan ja Katja Kokon (2017, 14) tutkimuksessa selvisi, että ikääntyvät henkilöt ovat muun muassa varteenotettava vapaa-ajanpalveluiden kuluttajaryhmä. Teknologiaan liittyvien palveluratkaisujen kehityksessä on syytä tehdä niiden kehittämistä yhdessä ikääntyvien henkilöiden kanssa. Hyvinvointiteknologian käyttöä tutkineiden Minna

Ylilahden ja Veera Koskisen (2017, 29) mukaan ikääntyessä korostuu muun muassa teknologian hallinnan tunteen merkitys. Asumisen suhteen on esimerkiksi löydetty, että tärkeitä ikääntymisystävällisyyden piirteitä on asumisen persoonallisuuden mahdollistaminen eli se, että mahdollistetaan tunne siitä, että koti on oma ja se on ”itse luotu, koottu tai tehty” (Kempainen ym. 2017, 43).

Ikääntymisystävällisten palveluiden muotoilu

Palvelumuotoilemalla voimme esimerkiksi kutsua ikääntyviä henkilöitä kertomaan, miltä erilaisissa palveluissa asioiminen ja niiden löytäminen ikääntyvän käyttäjä- tai asiakaskunnan näkökulmasta tuntuvat. Voimme asioida palveluissa yhdessä ja kerätä samalla tietoa keskustelemalla siitä, onko palveluissa huomioitu esteettömyys ja saavutettavuuskysymykset siten, että niissä asioiminen kutsuu puoleensa myös ikääntyvää väestöä. Entä ikääntymisen kokemuksen arvostus, miten se näytetään palvelussa syntyvissä kohtaamisissa tai heijastuu palveluun liittyvissä erilaisissa materiaaleissa ja digitaalisissa ympäristöissä? Puhutaanko ja välitetäänkö ikääntymisestä viestejä huolikeskeisesti vai huokuuko niistä ikääntymisen arvostus? Voimme myös kysyä, kuinka helppokäyttöisiä ja helposti löydettävissä ovat palveluun liittyvät lomakkeet ja ohjeet tai miten sujuvaa keskustelu on chat-botin kanssa. Ikääntymisystävällisyys ei koske ainoastaan palveluasumista ja terveyspalveluita. Tulevaisuuden kysymyksenä se on sellainen, jota kannattaa arvioida aktiivisesti palvelussa kuin palvelussa.

LÄHTEET

Government of South Australia. 2022. A Guide to Age Friendly Services. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa <https://agefriendlyservices.sa.gov.au/age-friendly-explained/>

Kekäläinen, T., Wilska, T.-A. & Kokko, K. 2017. Varttuneet kuluttajat, vapaa-aika ja hyvinvointi. Kulutustutkimus nyt. Vol. 11(1), 4-17. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa http://www.kulutustutkimus.net/wp-content/uploads/2017/08/Kulutustutkimus.nyt_1_2017.pdf

Kempainen, T., Uusitalo, O. & Kuoppamäki, S.-M. 2017. Asumisnormit vai yksilölliset haaveet? Asumistoiveet eri elämänvaiheissa. Kulutustutkimus nyt. Vol. 11(1), 34-47. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa http://www.kulutustutkimus.net/wp-content/uploads/2017/08/Kulutustutkimus.nyt_1_2017.pdf

Ylilahti, M. & Koskinen, V. 2017. Varttuneet kuluttajat ja wellness-teknologia – kehon arvottamisesta kohti omaehtoista käyttäjäkokemusta. Kulutustutkimus nyt. Vol. 11(1), 18-33. Viitattu 23.2.2023. Saatavissa http://www.kulutustutkimus.net/wp-content/uploads/2017/08/Kulutustutkimus.nyt_1_2017.pdf

SINI ROINE

Miten lisätä houkuttelevuutta palveluasumiseen?

UUDET PALVELUKONSEPTIT

Ikäänntyminen ja palveluasuminen voivat aiheuttaa pelkoja. Pelottavia asioita ovat mm. yksinäisyys, palveluiden hinta, muiden ihmisten armoille jääminen ja oman persoonan menettäminen. (Vaarama 2022; Issakainen et al. 2022; Kotialho et al. 2022) KEKO-hanke on luonut toimeksiantoja lehtorien kanssa Muotoiluinstituutin opiskelijoille. Opiskelijat ovat tutkineet palveluasumiseen liittyviä ennakkokäsityksiä ja suunnitelleet konsepteja ratkaisuiksi.

Miksi muutos pelottaa?

Kari E. Turunen kirjoittaa, että elämän murroksissa yksilö menettää luottamuksen, toivon ja elämän kannattelevan voiman, joka aiheuttaa pelkoa (Turunen 2004, 128). Palvelukotiin muuttaessa henkilö on voinut asua samassa kodissa hyvin pitkään. Koti on oman persoonallisuuden jatke, jota on voinut muokata haluamukseen. Muutos on suuri myös, koska muutto tuo mukanaan uuden ympäristön ja uudet rutiinit. Tämän lisäksi oman fyysisen kunnon heikentyminen saattaa korostua uudessa tilanteessa. (Tähtinen-Aalto 2020)

Palveluasumiseen liittyvät pelot ovat tulleet esiin KEKO-hankkeelle tehdyissä opiskelijatöissä. Tässä tekstissä keskitytään Milla Mäkisen ihmislähtöisyys ja palvelumuotoilu sekä Auli Haarnion ja Kimmo Liimataisen Muotoiluprosjekti 1, tila palvelukokemuksena -kurssien opiskelijoiden tutkimustyöhön. Toimeksiannot ja tekijät on listattu laatikkoon jutun lopussa.

Opiskelijat ovat tutkimuksissaan keskittyneet kohde-ryhmähaastatteluihin. Opiskelijoiden haastatteluista nousi esiin kaksi päätemaa peloille: persoonallisuuden kadottaminen ja palvelutaloon liittyvät ennakkokäsitykset. Kaikista haastatteluista ei selviä, mistä pelot ja ennakkokäsitykset ovat syntyneet. Onko haastatteluilla ollut läheisiä palvelutaloissa vai onko pelkoja muokannut esimerkiksi uutiset palveluasumisesta.

Opiskelijoiden havaintoja vahvistaa myös Jari Pirhosen puheenvuoro Hyvä Ikä -messuilla. Pirhonen huomautti, että on mahdollistettava ikäihmisten toteuttaa yllättäviä, harmittomia ideoita. Jos pappa päättää vihdoin ryhtyä rokkariksi ja haluaa itselleen punaiset nahkahousut, ostetaan nahkahousut, eikä mietitä, onko se sopivaa. (Pirhonen 2022)

Opiskelijoiden tutkimustulosten kautta ratkaistaviksi teemoiksi nousi:

- Miten säilyttää persoonallisuus palveluasumisessa
- Miten ennakoida ja tehdä palveluasumista tutuksi
- Uusia tapoja persoonien huomioimiseen

Teemat ohjasivat opiskelijoiden konseptisuunnittelua. Persoonallisuus ja vaihtuvat maisemat näkyivät All Colours of Life ja Rajatonta elämää -konsepteissa. Konsepteissa palvelutalolla olisi useampi kohde eri maissa. Asukkaalla voi olla pysyvä ns. kotipesä, jossa asuu vakituisesti, mutta voi muuttaa toiseen kohteeseen esim. muutamaksi kuukaudeksi.

Kaksi toisistaan tietämätöntä tiimiä toteuttivat saman tyyppisen konseptin, joten voidaan pohtia, olisiko tässä liiketoimintamahdollisuuksia?

Persoonallisuuteen liittyy myös koti, jota halutaan rakentaa ja sisustaa mieleisekseen. All Colours of Life -konsepti esitteli sisustussuunnitelmaa, jossa värejä on käytetty rohkeasti ja asukkaita kannustetaan luomaan omasta kodistaan persoonallinen. Konseptissa esiteltiin idea yhteistyöstä paikallisen keittiöratkaisuja tuottavan yrityksen kanssa, jonka kautta voisi toteuttaa asukkaille miellyttävän ympäristön.

Ennakoinnista ja tutustumisesta turvaa

Kaikissa konsepteissa oli mietitty asukkaiden aktiivointia ja taitojen hyödyntämistä. Esimerkiksi Vanhustalo-konseptissa ideana oli tutustuttaa lähialueen asukkaita palvelutalon arkeen, innostamalla heitä palveluntarjoajiksi. He voisivat järjestää harrastustoimintaa oman osaamisensa mukaan. Harrastustoiminta voisi olla esim. musiikkia, taidetta, liikuntaa ja kielten opetusta. Harrastustoiminta aktivoi palvelutalon asukkaita ja voi tarjota hoitajille lisää aikaa omiin hoitotehtäviin.

OmaPata-konseptissa esitettiin idea bonusjärjestelmästä. Bonuksia kertyy, kun asukas on aktiivisesti tuottamassa palveluita esim. harrastustoimintaa. Bonuksia voi käyttää palveluiden ostoon. Esimerkiksi, asukas pitää joka viikko kielikurssia ja saa tästä bonuksia. Asukas käyttää osan kertyneistä bonuksista osallistuakseen liikuntakerhoon, eikä tästä käynnistä peritä maksua.

Ikikylä-konseptissa palvelutalo on kylässä, jossa asuu niin hoitajia kuin palvelutalon asukkaiden omaisia. Ikikylän tarkoituksena on olla asukkaalle ympäristö, jossa elämän eri siirtymävaiheet, aina lapsuudesta kuolemaan, toteutuvat turvallisesti tuttujen ihmisten kanssa.

Teknologia oli liitetty useimmissa konsepteissa osaksi ennakointia. Ihmisestä kerätään tietoja tekoälyn avulla ja kerätyn tiedon perusteella voidaan suositella henkilölle tiettyä asumiskohdetta tai muita palveluita. OmaPata-konseptissa ennakointi toteutettiin perinteisemmällä mainoslehtisellä. Jokaiselle 55-vuotta täytäneelle lähetettävä mainoslehtinen kertoo ikäänymisestä ja kannustaa vastaamaan kyselyyn. Kysely toteutetaan 5 vuoden välein, jotta tiedot pysyvät ajan tasalla. Kyselyn avulla kerätään tietoa henkilön toiveista ja arkirutiineista, jotka voidaan siirtää palvelukodin arkeen.

Miten pääsemme konsepteista kohti konkretiaa?

Opiskelijatöissä on keskitytty ihmislähtöiseen suunnitteluun, jossa on selvitetty kohderyhmän edustajien toiveita ja pelkoja. Näiden havaintojen perusteella on toteutettu konsepteja, joista voisi jalostaa uusia toimintatapoja palvelukotien arkeen. KEKO-hanke toivoo, että nämä opiskelijoiden tuottamat konseptit lähtevät elämään palvelukodeissa Päijät-Hämeessä ja muualla Suomessa.

Uusien palvelukotien rakentaminen toiseen maahan tai sisustuksen muuttaminen jokaiselle persoonalle sopivaksi vaatii suunnittelua ja resursseja. Voidaan kuitenkin miettiä, olisiko näissä ajatuksissa tulevaisuuden palvelukoti ja millaisin yhteistyömahdollisuuksin tämä olisi mahdollista toteuttaa. Muutokset kannattaa aloittaa kuitenkin pienin askelin esim. testaamalla lähiasukkaiden tarjoamia harrastepiirejä ja asukkaiden bonusjärjestelmiä.

LÄHTEET:

Issakainen, K., Nyholm, J., Paananen, P., Pekonen, H. 2022.

Vanhustalo. Esitys ihmislähtöisyys ja palvelumuotoilu opintojaksolla. 23.9.2022.

Kotialho, T., Pirkola-Sipilä, A., Rantanen, M., Saunamäki, E., Torpakko, I. 2022. All Colours of Life. Esitys ihmislähtöisyys ja palvelumuotoilu opintojaksolla. 24.9.2022.

Pirhonen, J. 2022. Asukkaat persoonina palvelutalossa. Key note -puheenvuoro Hyvä Ikä-messuilla 28.9.2022. Messukeskus, Helsinki.

Turunen, K. E. 2004. Tunne-elämä. Jyväskylä: Atena.

Tähtinen-Aalto, E. 2020. Muutto palveluasumisen piiriin on vaativa tilanne ikäihmiselle. Suomen Geronomiliitto. Viitattu 1.2.2023. Saatavissa <https://www.suomengeronomiliitto.fi/blogi/2020/05/27/34466>

Vaarama, M. 2022. Toiveena tavallinen, hyvä elämä - suomalaisten mielikuvat ja kokemukset vanhuudesta. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 9.2.2023. Saatavissa https://www.vanheneminen.fi/wp-content/uploads/sites/3/2023/01/Raportti_Toiveena_tavallinen_hyva_elama_FINAL_PDF.pdf

TOIMEKSIANNOT JA TEKIJÄT

KURSSI: Ihmislähtöisyys ja palvelumuotoilu

OHJAAJA: Milla Mäkinen

KOULUTUS: YAMK, Muotoiluajattelu- ja johtaminen

TEHTÄVÄNANTO: Visualisoidun tulevaisuuden (n. vuoden 2040) palveluasumisen konsepti ja sen asiakaspersoonien tai -profiilien tuottaminen

ALL COLOURS OF LIFE:

Tuomas Kotialho, Anna Pirkola-Sipilä, Manu Rantanen, Elina Saunamäki, Iina Torpakko

IKIKYLÄ:

Niinamaria Arkonsuo, Meri Kirjavainen, Terhi Ollila, Noora Tuominen

OMAPATA:

Heta Hirvonen, Kaisa Nuutinen, Johanna Palm, Minna Porvari

VANHUSTALO:

Katri Issakainen, Jannina Nyholm, Pirita Paananen, Hanna Pekonen

KURSSI: Muotoiluprojekti 1, tila palvelukokemuksena

OHJAAJAT: Auli Haarnio, Kimmo Liimatainen

KOULUTUS: AMK, Muotoilija, palvelumuotoilu

TEHTÄVÄNANTO: Tilallisen palvelukokemuksen kartoitus pohjakuvien perusteella ja konseptuaaliset kuvaukset eri käyttäjien tilan käytöstä.

RAJATONTA ELÄMÄÄ:

Vilja Heikkilä, Tytti Juhonen, Ilona Lyytinen, Eetu Markkanen, Iris Setianto

SARI ANTTONEN

Mitä seniorit toivovat kodiltaan ja sen ympäristöltä?

UNELMIEN SENIORIKOTI

Väestö ikääntyy vauhdilla ja ennusteiden mukaan kymmenen vuoden päästä yli neljäsosa suomalaisista on yli 65-vuotiaita. Erityisesti kaikkein vanhimpien kansalaisten osuus kasvaa nopeasti; yli 85-vuotiaiden määrä tulee kaksinkertaistumaan seuraavien 20 vuoden aikana. (Ympäristöministeriö 2023). Kotona asumista halutaan tukea ja ratkaisuksi tarjotaan useimmiten esteetöntä asuntoa. Senioreiden toiveissa, elämäntilanteissa ja toimintakyvyissä on kuitenkin suuria eroja. Esteettömän asunnon lisäksi aktiivista elämää edesauttavat mm. mahdollisuus yhteisöllisyyteen ja liikkumiseen turvallisessa lähiympäristössä. Olemassa olevien asuntojen esteettömäksi muokkaamisen lisäksi erilaisia asumisen malleja ja senioreita huomioivia asuinympäristöjä tarvitaan jatkossa enemmän. Yksi sellainen on Ruskorinne ry:n hanke, joka tarjoaa senioriasumiseen aktiiviseen ja yhteisölliseen elämään kannustavaa ratkaisua maatilan naapurissa, luonnon ja järven läheisyydessä.

Senioreihin toiveiden kartoitus

Nykyiset sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun opiskelijat tulevat valmistuttuaan hyvin todennäköisesti toimimaan suunnittelijoina myös hankkeissa, joissa suunnitellaan ratkaisuja senioreiden asumiseen. KEKO – Kestävän palveluasumisen ekosysteemi -hanke mahdollisti aiheeseen tutustumisen jo opintojen aikana.

Keväällä 2022 kolmannen vuoden sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun opiskelijat saivat tehtäväkseen suunnitella sisustusratkaisuja Ruskorinteen seniorikohteen asuntoihin, yhteistiloihin ja piha-alueille. Käyttäjäymmärryksen lisääminen aloitettiin arkkitehdin suunnitelmiin, kirjallisuuteen ja olemassa oleviin seniorikohteisiin tutustumalla. Lisäksi työskenneltiin yhdessä palvelumuotoilunopiskelijoiden kanssa ensin opiskelijoiden välisessä työpajassa ja sitten osallistujina työpajassa, johon oli kutsuttu myös hanke- ja vanhus-työn asiantuntijoita sekä senioreita. Jokainen opiskelija haastatteli lisäksi yhden seniorin, useimmat oman isovanhempansa. Haastattelussa selvitettiin senioreiden tämänhetkistä asumista ja tulevaisuuden unelmien seniorialoa. Kerätty aineisto analysoitiin yhdessä.

Haastattelut ja työpajat avasivat opiskelijoiden silmiä senioreista itsenäisinä ja aktiivisina toimijoina. Huolellinen aiheeseen paneutuminen oli tarpeellista, sillä opiskelijat suunnittelivat ensimmäistä kertaa erityisesti senioreille käyttäjäryhmänä.

Käyttäjätiedon soveltaminen suunnitteluun

Suunnittelutehtäviä työsti opiskelijoiden muodostamat pienryhmät, joista yksi keskittyi Ruskorinteen palvelurakennuksessa sijaitseviin 26 m² asuntojen toiminnallisuuden parantamiseen ja sisustussuunnitteluun. Tehtävä ei ollut helppo, sillä seniorit olivat toivoneet asuntoon omaa keittiötä ja erillistä makuuhuonetta. Opiskelijat muokkasivat pienestä asunnosta mahdollisuuksien mukaan paremmin asukkaiden toiveita täyttävän.

Keittiötä suurennettiin, esteettömän keittiön yläkaapit asennettiin tavallista alemmas ja korvattiin avohyllyn, myös jalkatila lisättiin, jotta työskentely keittiössä onnistuisi myös istuen. Sängyn ja keittiön väliin suunniteltiin kevyt näköesteenä toimiva sermi. Seniorit olivat toivoneet, että kodista saisi muokattua oman näköisen. Sisustus- ja värivaihtoehtoja suunniteltiin asukkaille kodin personointiin. Pienen asunnon kodikasta tunnelmaa, joka syntyi hirsirakennuksen puupinnoista, oli lisäksi mahdollista sisustaa omilla kalusteilla, tauluilla ja tekstiileillä. Kylpyhuoneen esteettömät ratkaisut pyrittiin suunnittelemaan osaksi kylpyhuonetta niin, että ilme pysyisi kodikkaana ja tyylikkäänä. Asunnon yhteydessä olevalle omalle terassille ja pihalle suunniteltiin räätälöitäviä ratkaisuja erilaisiin tarpeisiin. Terassi ehdotettiin katettavaksi, pyörätuolia käyttävälle viherpeukalolle suunniteltiin korkea siirreltävä istutuslaatikko ja omaa rauhaa pihalla arvostavalle asukkaalle yksityisyyttä rajaavat vihersermit.

Työpajat ja haastattelut antoivat suuntaviivat myös yhteistiloja suunnitteleville opiskelijoille. Yhteistilojen osalta oli toivottu, ettei sisutus olisi liian steriili. Palvelurakennuksen eteiseen inspiraatiota haettiin hotellin aulasta, sillä erotuksella, että upottavien sohvien sijaan kalusteiden valinnassa huomioitiin myös senioreiden ergonomia. Salin kalustuksessa huomioitiin erilaiset sosiaaliset tilanteet. Tilasta löytyy paikkoja yksin olemiseen ja pienille seurueille, mutta se on muunneltavissa yhteistilaisuuksiin sopivaksi. Asuntosiipeen opiskelijat ideoivat tunnelmallisen aamiaiskeittiön, jossa aamukahvin voi niin halutessaan juoda seurassa. Tila mahdollistaisi myös yhteisen ruuanlaiton ja leipomisen.

Maalaismaisemassa sijaitsevan Ruskorinteen pihan merkitys nousi haastatteluissa senioreille tärkeäksi. Ympäristön helppohoitoisuutta ja esteettömyyttä arvostettiin, mutta samalla toivottiin, että piha mahdollistaisi vapaaehtoisen aktiivisen toiminnan. Pihaan keskittyvän ryhmän suunnitelmissa pihalla voi viljellä, seurustella, viettää aikaa yksin tai ystävän kanssa. Ulkoiluun on suunniteltu hyvin valaistu reitti, jossa on mukavia istuma- ja maisemapaikkoja. Ulkokalusteiden ja istutusalueiden lisäksi pihalle suunniteltiin lava, tanssiorkesteria tai sadonkorjuujuhliä varten. Pihasaunan lämmityksen ja polttopuiden pilkkomisen ymmärrettiin haastattelujen perusteella olevan mieluista ja merkityksellistä tekemistä osalle senioreista. Pihasaunan suunnitelmissa huomioitiin esteettömyys ja esteettisyys. Materiaalivalinnoilla ja kalustuksella tilasta suunniteltiin turvallinen ja tunnelmallinen. Saunaan pääsee pyörätuolilla ja vilvoitteluhuoneen keskellä olevan takan ympärille on helppo tulla. Tuli ja tilasta avautuva maisema luovat arkeen luksusta.

Opiskelijat kokivat työskentelyn senioriasumisen parissa motivoivana. Eräs opiskelija kirjoitti: ”Kokonaisuudessaan koin kurssin mielenkiintoisena ja tärkeänä tulevaisuuden suunnittelun näkökulmasta. Kurssi laajensi käsitystä erityisesti kyseisestä käyttäjäryhmästä, mutta lisäsi ymmärrystä ihan kaikkien ihmisten perustarpeista liittyen rakennettuun ympäristöön.” Palaute osuu ihmislähtöisen suunnittelun ytimeen. Kodin tulee mahdollistaa täyspainoinen ja oman näköinen elämä kaikille, iästä ja toimintakyvystä riippumatta.

Työelämäsimulaatio-kurssi, kevät 2022, ohjaava opettaja:

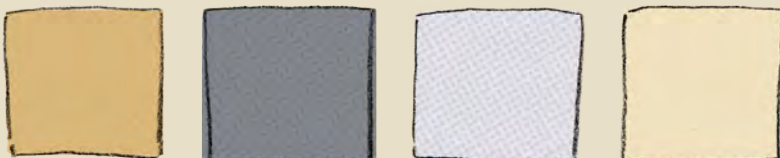
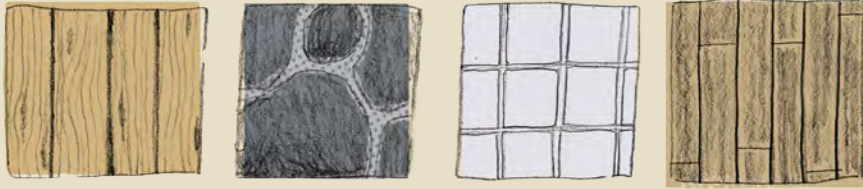
Sari Anttonen

Sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun 3. vuosikurssin

opiskelijat: Elisa Huttunen, Oona Kallio, Aada Katajala, Nana Keränen, Sonja Koivuoja, Catharina Laine, Rosa Pirttilahti, Suvi Saarnisto, Petra Siponen, Hanna Väyrynen

LÄHTEET:

Ympäristöministeriö. 2023. Ikääntyneiden asuminen. Viitattu 24.2.2023. Saatavissa <https://ym.fi/ikaantyneiden-asuminen>

SARI ANTTONEN JA SINI ROINE

Miten tutkia käyttäjän tarpeita?

MALLIASUNTO TESTAUS- LABORATORIONA

KEKO-hankkeen lähtökohtana on ollut suunnitella erilaisia ihmislähtöisiä ratkaisuja palveluasumiseen. Ihmislähtöisessä suunnittelussa ihminen mielletään toimijana, jonka yksilölliset tarpeet, haasteet ja mahdollisuudet otetaan huomioon, unohtamatta yhteisöllisiä ja kulttuurisia näkökulmia (Design Forum Finland 2023). Hankkeessa on kiinnostanut ikäihmisen tarpeet palveluasumisessa, joten yhdeksi kehityskohdeksi valikoitui ikäihmisen oma asunto.

Erilaiset mahdollisuudet tutkia käyttäjäkokemusta palveluasumisessa

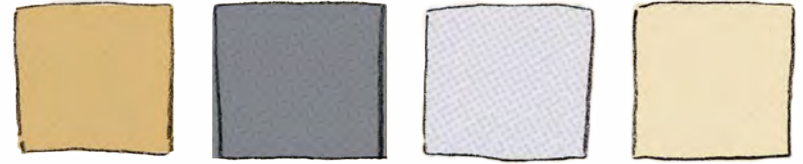
Hankkeen alkaessa suunniteltiin virtuaalisen ympäristön rakentamista LAB-ammattikorkeakoulun Lahden kampukselle. CAVE (Cave automatic virtual environment) -ympäristö tarkoittaa tilaa, jonka seinille heijastetaan virtuaaliympäristö. Virtuaaliympäristöä voidaan elävöittää myös virtuaalilaseilla, joita henkilö käyttää tilassa. (Kirvan 2022.) CAVE-ympäristön tarkoituksena on auttaa suunnittelu- ja kehitystyössä, koska virtuaalitodellisuudessa suunnittelu voi säästää resursseja, kun suunnitellaan isompia rakennuskokonaisuuksia (ST Engineering Antycip 2022).

CAVE-ympäristön käyttöä kuitenkin kyseenalaistettiin ihmislähtöisen suunnittelun näkökulmasta, koska ikäihmisten voi olla vaikea käyttää virtuaalilaseja ja virtuaalitodellisuudessa liikkuminen voi aiheuttaa osalle huonovointisuutta tai huimausta. Lisäksi monet esteettömän ympäristön kannalta olennaiset näkökulmat kuten ergonomia tai materiaalituntu jäivät virtuaalitodellisuudessa kokematta.

CAVE-ympäristön sijaan päätettiin rakentaa fyysinen malliasunto. Hankkeen alussa Ruskorinteeseen suunniteltiin noin 26 m²:n asuntoja, jotka olisi sijoitettu palvelurakennukseen. Hankkeen edetessä huomattiin, ettei pienille yksioille ollut kysyntää. Kaksiot, joihin on mahdollista muuttaa myös pariskuntana ja joissa oli erillinen makuuhuone, olivat Ruskorinteen ennakkokyselyn kysytyimmät asuntotyypit (Peltonen 2022). Suunnitelmien muututtua malliasuntoa lähdettiin rakentamaan Ruskorinteen toisen vaiheen rivitaloasuntoa vastaavaksi noin 46m² kokoiseksi rivitalokaksioksi.

Malliasunnon mahdollisuudet

Malliasuntoa suunniteltaessa on pyritty ratkaisuihin, jotka mahdollistavat asunnon muokkaamisen. Malliasunnon seinät ovat moduuleita, joiden avulla asuntoa voidaan pienentää tai suurentaa tulevaisuuden tarpeiden mukaan. Malliasunnon sisustusratkaisuja ovat suunnitelleet LABin sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun opiskelijat sekä vastavalmistuneet alumnit. Malliasunnon pohjaratkaisussa on pyritty esteettömyyteen ja viihtyisyyteen, kuten myös erilaisissa sisustusarkkitehtuurisissa konsepteissa. Opiskelijoiden keittiökonsepteissa tavoitteena on ollut suunnitella käyttäjän tarpeiden ja toimintakyvyn mukaan muunneltava keittiö. Samaa muunneltavuutta tullaan toteuttamaan myös eteisen ja makuuhuoneen säilytyskalusteissa. Pintamateriaalit, ikkunat ja ovet ovat tehdasvalmisteisia ja malliasunto on pyritty viimeistelemään niin, että tunnelma olisi mahdollisimman aito.

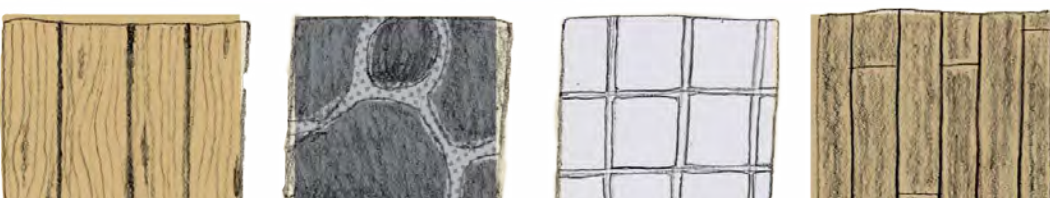

Yritykset ja palveluasumisen kentällä haasteisiin ratkaisuja etsivät voivat varata malliasuntoa testauksiin, pilotointeihin ja ratkaisujen esittelyihin. Yritys voi tuoda kodinomaiseen tilaan apuvälineen tai huonekalun kohderyhmän testattavaksi. Tuotteiden markkinoinnille voi olla hyödyksi, kun henkilö näkee tuotteen kodinomaisessa tilassa, jolloin on helppo kuvitella tuote myös omaan kotiin.

Testauskäyttöä varten malliasunnossa on tallennusvälineitä, joilla voidaan tarkastella ihmisen käyttäytymistä ja toimia malliasunnolla. Käyttäjätestauksissa voidaan esim. pyytää testaajaa kulkemaan apuvälineen kanssa asuntoon, keittämään kahvit ja siirtymään makuuhuoneeseen lepäämään sängylle. Näin saadaan tallennettua testaajan käytös luonnollisimmillaan. Yrityksille tarjotaan palvelua, jossa LAB analysoi tallennukset ja käy yrityksen kanssa läpi tulokset.

Malliasunnolla voidaan testata tuotteiden lisäksi erilaisia palveluasumiseen liittyviä teknologisia ratkaisuja, esim. liiketunnistimia ja turvatuotteita. Digitaalisten ratkaisujen testausta ja esittelyä varten malliasuntoon on sijoitettu televisio ja tietokone. Malliasunnon esittelytilaisuuksissa on esillä seniori tv-konsepteja, joita LABin eri alojen opiskelijat ovat suunnitelleet omilla opintokokonaisuuksillaan.

Malliasunto on ihanteellinen myös koulutuskäytössä. Sosiaali- ja terveysalalla työskentelee ihmisiä, jotka vierailevat asiakkaiden kotona. Malliasunnolla voidaan simuloida erilaisia tilanteita, mitä voi tulla vastaan, kun saavutaan vieraan ihmisen kotiin.

Materiaalikirjasto tukee suunnittelutyötä

Hankkeen aikana on valmisteltu materiaalikirjastoa, joka esittelee erilaisia asumiseen ja laajemmin rakennettuun ympäristöön liittyviä materiaaleja ja varusteita. Materiaalikirjastoon kootaan tietoa ja näytteitä erilaisista materiaaleista, joita voi hyödyntää kestäväää ja esteetöntä palveluasumista suunniteltaessa. Fyysiset materiaalinäytteet ja mallit auttavat opiskelijoita, suunnittelijoita ja käyttäjiä vertailemaan ja valitsemaan tarpeita parhaiten vastaavat tuotteet. Esim. laattojen karheus tai tukikahvojen ergonomia ei käy ilmi kuvasta. Materiaalikirjasto mahdollistaa niin opiskelijoille kuin yrityksillekin laajaan materiaali- ja varustevalikoimaan tutustumisen helposti yhdessä paikassa.

Malliasunto ja materiaalikirjasto palvelevat monialaisesti LAB-ammattikorkeakoulun opiskelijoita tarjoamalla kodinomaisen testiympäristön ja mahdollisuuden laajaan materiaalituntemukseen. Malliasunnon ja materiaalikirjaston toivotaan palvelevan Päijät-Hämeen alueen yrityksiä lisäksi myös kansallisesti palveluasumisesta kiinnostuneita tahoja. Malliasunnon suunnittelussa on otettu huomioon, että se innostaisi opiskelijoita ja erilaisia yhteistyötahoja yhteistyöhön tulevaisuuden asumisen kehittämisessä.

LÄHTEET:

Design Forum Finland. 2023. Muotoilun tietopankki: Muotoilun termejä. Viitattu 28.2.2023. Saatavissa <https://www.designforum.fi/muotoilun-tietopankki/muotoilutermeja/>

Kirvan, P. 2022. CAVE (Cave Automatic Virtual Environment). TechTarget. Viitattu 16.2.2023. Saatavissa <https://www.techtarget.com/whatis/definition/CAVE-Cave-Automatic-Virtual-Environment>

Peltonen. L. 2022. Kestävän palveluasumisen ekosysteemi -ohjausryhmän kokous. Lahti 27.4.2022. Julkaisematon aineisto.

ST Engineering Antycip. 2022. VR Cave: virtual reality. Viitattu 28.2.2023. Saatavissa <https://steantycip.com/vr-cave/>

HARRI HEIKKILÄ

*Digitaalisten vanhuspalvelujen
kehittämiseen
tarvitaan asennemuutos*

KÄYTTÄJÄSTÄ ASIAKKAAKSI

Kävin eilen kuntosalilla. Tai yritin käydä. Ovet eivät auenneet kortillani. Lähipalvelua ei siellä enää ole, ja tukinumeroakaan ei ole näkynyt missään viime vuoden jälkeen. Ehkä soittoja on tullut liikaa? Ryhdyin käytävässä selvittämään palvelun mobiiliappilla, että mistä on kysymys. Tämä osoittautui haastavaksi, sillä silmälasini olivat autossa. Appin perin ohuita ja erikoisia kuvakkeita oli vaikea erottaa toisistaan. Mutta kokeilemalla pääsin maksutapahtumiin. Niistä ei kuitenkaan saanut selvää, sillä teksti oli kovin pientä ja laihaa, eikä sitä taulukkomuotoisena voinut suurentaa. Sähköpostistani kävi kuitenkin ilmi, että vanhentunut-han se kortti oli.

Mieleeni tuli toinen vastaavanlainen episodi. Minulla on perinnöllinen keskikorvan rappeuma ja korvani tinnittävät säännöllisen epäsäännöllisesti. Eräänä syksyisenä viikkona korvien soiminen ei lakannut ollenkaan, joten päätin soittaa Keskussairaalan kuuloklinikalle, jonka asiakas olen. Siellä oli vastaaja. Ensin kuului jonkinlaista fuusiojatsia ja sitten joku sanoi jotain nopeasti ja taas pillit vinkuivat tavalla, jota oli vaikea erottaa omien korvien tuottamasta soinnista. Näin siis kuulovammaiselle tarkoitettussa palvelussa. Annoin palautetta.

Palaute on parasta

Miksi näitä tilanteita ei enemmän testata kohderyhmällä, oikeilla asiakkailta, on arvoitus. Olisi helppoa tehdä testisoiitto siten, että kuulokkeisiin ohjataan erilaista taustamelua ja tarkistaa puheen ymmärrettävyys ja valita sitten sopiva musiikkitausta (jos sitä lainkaan tarvitaan). Olisi myös vaivatonta koekäyttää appia itselleen sopimattomat silmälasit päässä. Siellä käytävässä keksinkin: seuraavalla Muotoiluinstituutin käytettykursilla hankin normaalinäköisille opiskelijoille halpoja +2.0 lukulaseja ja annan tehtäväksi suunnitella mobiilikäyttöliittymän, jota voi käyttää ne lasit päässä.

Ohjaavan palautteen puute on toinen avainongelma. Bill Gates (2013) korostaa, että ilman palautetta ei ole kehitystä ja siksi siihen tulee suhtautua eri arvokkaan resurssina. Arvelen, että vanhuspalveluissa palautetta kuitenkin kertyy lähtökohtaisesti vähemmän, sillä ikääntyneillä on tutkimusteni mukaan taipumus syytellä itseään, omaa osaamattomuuttaan digitaalisten palvelujen ongelmista (Heikkilä 2017, 106). Miksi siitä raportoi palveluntarjoajalle? ”Voi kun minä en näistä ymmärrä” ja ”pelkään että teen jotain väärin” -asenne poikkeaa nuorten strategiasta, jossa ei oleteta digitaalisuudelta täydellisyyttä, vaan pikemminkin kokemusperusteisesti tiedetään monet appit heikkolaatuisiksi. Silloin vaihdetaan lennosta toiseen lähestymistapaan – tai parempaan appiin.

Ikäihmisten asenteeseen saattaa vaikuttaa myös yleinen, heitä paapova asenne. Kun ongelmia tässä kohderyhmässä ilmenee, niitä ei lähtökohtaisesti etsitä ja löydetä testaamalla oman palvelun käytettävyyttä vaan löydetään usein tarve järjestää lisää ”vanhuskoulutusta” tietotekniikan käyttöön. Tähän kannattaa ottaa jatkossa toinen asenne, 2020-luvun ikääntyvät eivät ole 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmen ikääntyviä. Nykyinen 65-vuotias oli 35-vuotias, kun internet alkoi yleistyä Suomessa.

Tämä asenne on linjassa uuden vanhuuskäsityksen kanssa, jossa ikääntyviä ei kehystetä enää ongelmakohteiksi vaan heidät nähdään aktiivisina toimijoina (Wareham 2017). Juuri tämä asenne on ollut KEKO-hankkeen ytimessä. Itsenäisen, arvokkaan ja ekologisen asumisen edistäminen. Uusi teknologia voi toimia tässä mahdollistajana – jos se suunnitellaan oikein. Erityisen tärkeää tämä on tilanteessa, jossa analogiset kanavat, perinteiset tavat hoitaa asioita, jäävät pois. Suomi on digiloikkaan lähtenyt rohkeasti tälle tielle. Väitän, että verrattuna Keski-Eurooppaan, suomalaisella on harvemmin tarjolla enää muuta kuin vain se digitaalinen väylä.

On unohtunut, että kaiken kattava digisiirtymä vaatii siten myös käytettävyydeltä ja käyttökokemukselta selvästi keskimääräistä korkeampaa laatua.

Onko minulla ”asiakkaita” vai ”käyttäjiä”?

Olisi tärkeää rakentaa palvelut siten, että ne antaisivat onnistumisen elämyksiä ja tukisivat ikäihmisiä itsenäisinä toimijoina. Sen ensimmäinen edellytys on hyvä saavutettavuus ja käytettävyys. Mobiiliappin ikonien pitää olla selkeitä, tekstissä on hahmotettava hierarkia, ja typografialla ohjataan tietoisesti katsetta (Heikkilä 2023). Näin jo vanhemmankin itseluottamus alkaa kasvaa. Sama tulisi toteuttaa puhelinvälisissä, pimpelipom voi olla jonkun mielestä tylsä. Mutta se on käytettävä, koska yksinkertainen keskeytymätön sävel kertoo, että nyt odotetaan jotain, kohta tapahtuu jotain. Philip Glass tai rap esimerkiksi ovat jo vähän eri juttuja. Hyvät käytettävyyden käytännöt äänivalikkoihin ovat vasta muotoutumaassa. (Heikkilä 2022.)

Vanha vitsi käytettävyytutkijoiden kesken on, että Suomessa käyttäjien kanssa ollaan tekemisissä vain kahdessa ammattikunnassa, huume poliisissa ja ohjelmistotaloissa. Ehkä siinä on mukana myös asennetta, jossa käyttäjä on enemmän objekti kuin asiakas. Joku, jolle tuupataan jotain, sen sijaan että tämä joku tekisi omia valistuneita valintojaan.

Ehkä käyttäjä tulisi tässä yhteydessä unohtaakin sanoa. Jos se vaikka ohjaisi käytt... asiakasystävällisempään tekemiseen.

LÄHTEET:

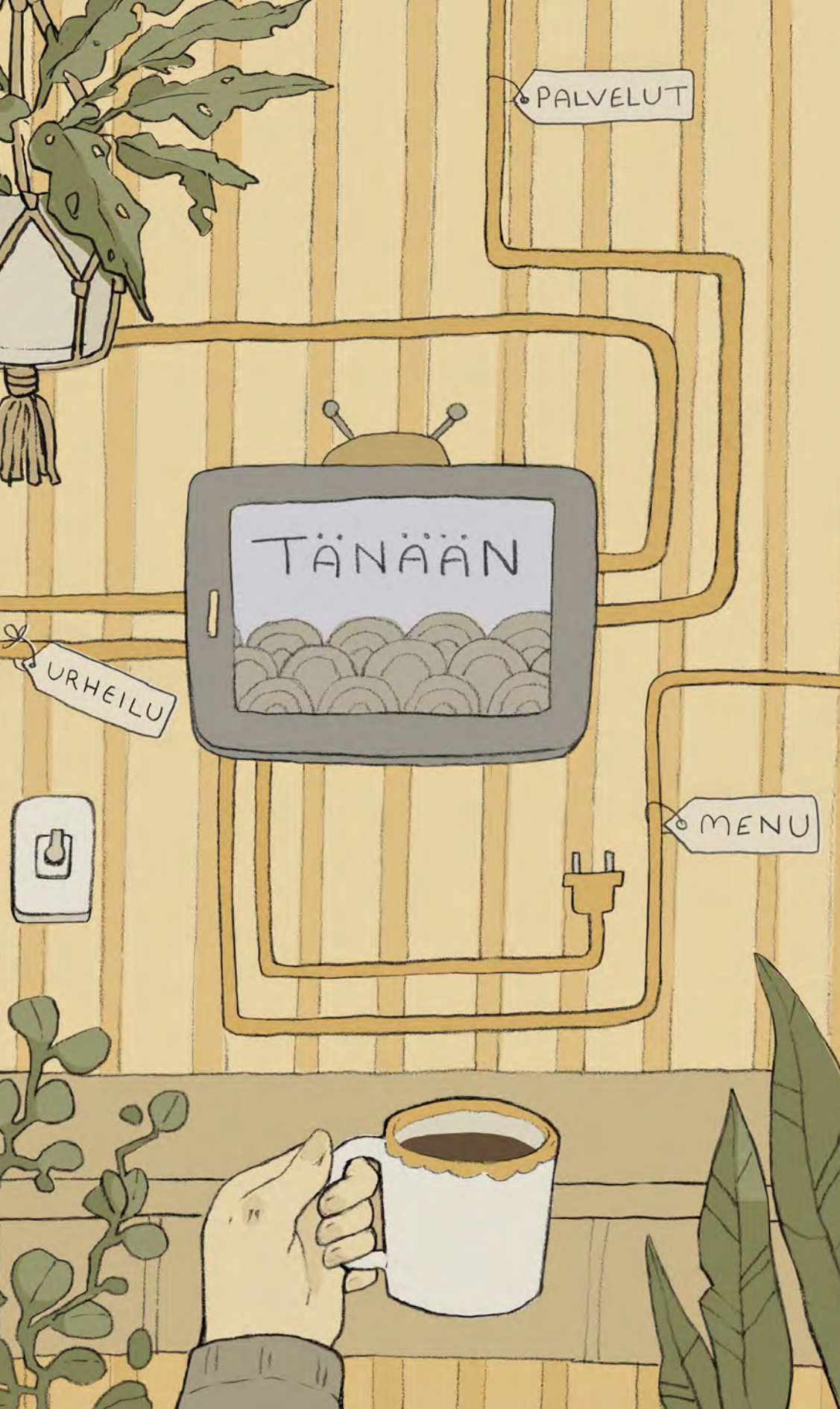
Gates, B. 2013. Ted talk. Viitattu 18.2.2023. Saatavissa <https://www.youtube.com/watch?v=81Ub0SMxZQo>

Heikkilä, H. 2017. Tämä ei ole kirja. Aalto yliopisto, Helsinki.

Heikkilä, H. 2022. ”Valitse kuusirisuaita” – äänivalikkoja parantamassa. Viitattu 19.2.2023. Saatavissa <https://labuxcenter.fi/valitse-kuusirisuaita-aanivalikkoja-parantamassa/>

Heikkilä, H. 2023. Kymmenen hyvää mobiilisunnittelukäytäntöä. Viitattu 21.2.2023. Saatavissa <https://www.mobileux.fi/10-hyvaa-kaytanta/>

Wareham C. 2017. What is the ethics of ageing? J. Med. Ethics. Vol. 44(2), 128–132. Viitattu 21.2.2023. Saatavissa <http://dx.doi.org/10.1136/medethics-2017-104374>

HARRI HEIKKILÄ JA VILLE TERVO

Kuinka muotoilla digitaalisia palveluja ikäihmisille?

CASE SENIOR-TV

Lähtökohdaksi KEKO-hankkeen digitaalisessa työpaketissa otettiin ajatus, että ikääntyneille suunnattavan teknologian tulisi rakentua luonnollisen käyttöliittymän (Natural interface, NUI) periaatteiden soveltamiseen. Luonnollinen käyttöliittymä pyrkii häivyttämään teknologian käyttäjän ja palvelun väliltä. Ajatuksena on, että käyttäjä on saumattomasti ja suoraan yhteydessä palveluun, ja suunnittelussa hyödynnetään käyttäjän aiempaa osaamista. Periaatteena on myös, että teknologia tarjotaan paketissa, joka on tarkkaan sovitettu käyttöympäristöön. (Mortensen 2021.)

Tätä ajatusta lähdettiin KEKO-hankkeessa toteuttamaan älytelevisioiden kehityksen tuomien mahdollisuuksien kautta. Oletuksena oli, että televisiossa pyörivä ohjelmisto olisi ikääntyvälle helpommin hyväksyttävissä kuin esimerkiksi mobiililaitteen ohjelmisto. Televisio yhdistyy omaan tuttuun elämään paremmin kuin tabletti, joka kuuluu tietokonemaailmaan – vaikka nykyisissä älytelevisio-appaissa voi olla pitkälti aivan samat toiminnallisuudet kuin tableteissa.

Toimeksianto opiskelijoille: aktivointia ja sosiaalisuutta

KEKO-hankkeessa SeniorTV-työnimellä rakennettua pilottia lähti suunnittelemaan viisi opiskelijaryhmää Muotoiluinstituutin täydentävien opetusten UX/UI-kokonaisuudessa. Tehtävänä oli suunnitella Android-TV-appikonsepti, joka informoi, aktivoi ja edistää yhteisöllisyyttä palvelutalossa. Ryhmät saivat itse tehdä taustatutkimusta ja selvittää haastatteluin, millä tavalla järjestettyinä ne toimisivat niin henkilökunnan kuin loppukäyttäjän mielestä. Olisiko tarjolla uutisia, valokuvia, ruokalista, toiminnallisuuksia? Kuinka appissa navigointi tapahtuisi?

Briiffissä korostettiin myös turvallisuuden tunteen ja omaohjautuvan ja itsenäisen elämän edistämistä. Lisäksi tavoitteena oli välttää tilanne, jossa appista voisi tulla uusi rasite henkilökunnalle. Vuorovaikutteinen TV-appi tulisi siis toteuttaa niin yksinkertaisesti, että ohjeita käyttöön eikä myöskään tukea ei tarvittaisi. Melkoinen haaste!

Miten kurssi työskenteli?

Äly-TV-sovelluksen konseptointi, suunnittelu ja prototyyppi toteutettiin 3-4 hengen monialaisissa pienryhmissä. Konseptoinnissa ja UX-suunnittelussa hyödynnettiin mm. Futuricen ja Googlen laatimia yhteissuunnittelumenetelmiä. Prosessi noudatti muotoiluajattelun mallia. Työskentely eteni tutkimuksesta

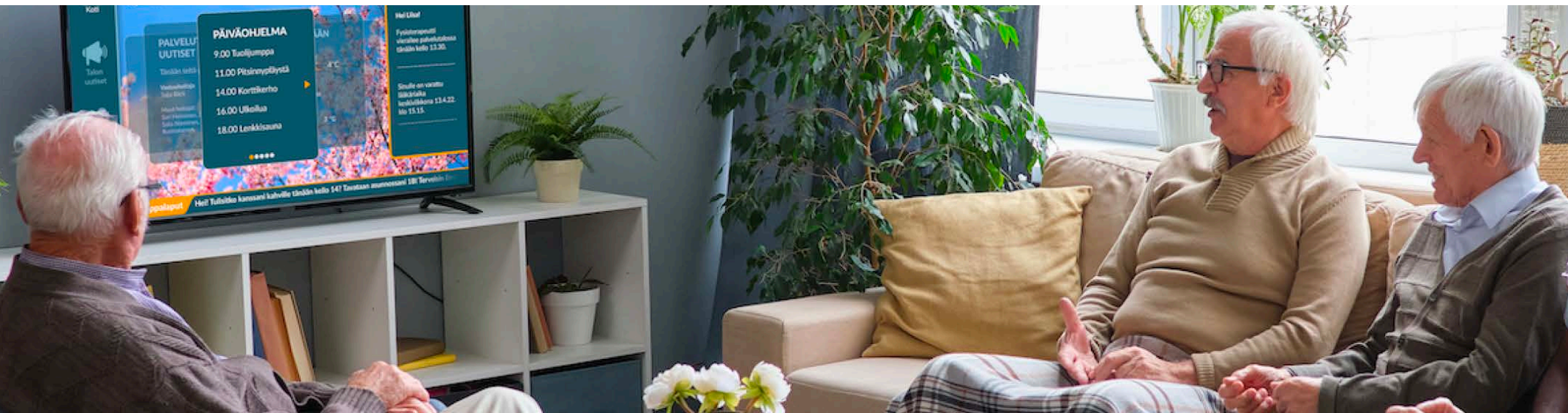
Eräs kurssin ensimmäisistä Äly-TV appi-konsepteista. (Pressmaster 2023. Muokannut Sabine Nieminen)

ja ratkaistavan ongelman kiteyttämisestä ideointiin ja ratkaisujen prototyyppiin. Ryhmät toteuttivat prototyyppit Figma-suunnitteluohjelmalla siten, että prototyyppinä oli mahdollista käyttää sekä tietokoneen että kaukosäätimen avulla. Näin kynnyksen prototyyppien testaamiseen todellisessa käyttöympäristössä ja oikeilla laitteilla saatiin mahdollisimman matalaksi.

Loppukäyttäjien osaamiseen ja erityistarpeisiin syvennyttiin käyttäjätutkimuksen avulla. Myös palvelutaloympäristö ja laite ohjasivat suunnittelua. Toimintaympäristön osalta tutustuminen tapahtui KEKO-hankkeessa luotujen huonekonseptien avulla. Lisäksi ryhmät kartoittivat TV-teknologian asettamia mahdollisuuksia ja rajoituksia mm. luennoilla vierailleen erityisasiantuntijan avulla.

Lopputulosten visualisoinnissa, interaktiosuunnittelussa ja prototyyppinnä ryhmät toimivat loppukäyttäjistä, toimintaympäristöstä ja laitteista kerätyn ymmärryksen ohjaamina. Erityisesti saavutettavuus ja helppokäyttöisyys asettuivat kaikissa prototypoiduissa ratkaisussa keskiöön. Käyttöliittymässä esiintyvät tekstit laadittiin helppotajuisiksi ja niiden visualisoinnissa käytettiin suurta pistekokoa ja vahvaa kontrastia; kuvituskuviksi valittiin selkeitä, hahmotettavia ja käyttöympäristöön sopivia aiheita; interaktiiviset suunniteltiin yksinkertaisuus edellä, kaukosäätimen konventiot huomioiden.

LABiin rakennetussa koehuoneessa televisiota simuloitiin TV:n näköisen tietokonenäytön ja kaukosäädintä muistuttavan langattoman osoitinhiiren avulla. Todellisuudessa Figmalla tehty mallinnos toimi pienessä Mac Mini -tietokoneessa.

Testattavaksi valittu versio. (jcomp 2012. Muokannut Ville Tervo)

LÄHTEET:

jcomp 2021. PSD tv in living room mockup. Freepik. Viitattu 16.3.2023. Saatavissa https://www.freepik.com/premium-psd/tv-living-room-mockup_13262326.htm#query=mockup%20tv&position=7&from_view=author

Mortensen, D.H. 2021. Natural User Interfaces – What does it mean & how to design user interfaces that feel natural. Viitattu 1.3.2023. Saatavissa <https://www.interaction-design.org/literature/article/natural-user-interfaces-what-are-they-and-how-do-you-design-user-interfaces-that-feel-natural>

Pressmaster 2023. Group of senior people resting on sofa in the living room and watching news on TV together. Shutterstock. Viitattu 16.3.2023 Saatavissa <https://www.shutterstock.com/fi/image-photo/group-senior-people-resting-on-sofa-2070691454>

SINI ROINE JA MATLEENA TAKALUOMA

*Miten onnistua
työpajan fasilitoinnissa?*

PERSOONAT JA TARINAT

KEKO-hankkeen fasilitoiman työpajapäivän tavoitteena oli tuottaa monipuolista näkökulmaa yhteisöllisyydestä palveluasumisessa. Fasilitoinnin runkona olivat tutkimuskysymykset, tarinat ja persoonakortit.

Työpajaa ohjasivat tutkimuskysymykset;

- 1.** Miten yhteisöllistä toimintakulttuuria voi rakentaa palveluasumisessa,
- 2.** Miten yhteisöllisyyttä voidaan ylläpitää ja
- 3.** Millaisilla teoilla varmistetaan yhteisöllisyyden jatkuminen yhteisön muuttuvissa tilanteissa.

Fasilitoinnin periaatteet

Fasilitointi tarkoittaa ryhmän tavoitteellista ohjaamista aktiiviseen ja tasapuoliseen työskentelyyn, kohti yhteistä tavoitetta. Fasilitoinnin tarkoituksena on hyödyntää ryhmässä olevaa tietoa ja viisautta tavoitteen saavuttamiseksi. Fasilitoinnissa aktiivisena toimijana on ryhmä itse, joka ohjattuna analysoi asiaa, tuottaa ideoita ja löytää ratkaisuja tavoitteen saavuttamiseksi (Sipponen-Damonte 2020).

Fasilitointi edellyttää aina huolellista suunnittelua. Suunnittelussa pitää miettiä, mikä on tilaisuuden haluttu lopputulos ja millaista tietoa osallistujien toivotaan saavan (Mt.).

Fasilitaattorin vastuulla on huolehtia siitä, että asiaa käsitellään sopivilla ryhmätyöskentelymenetelmillä (Mt.). Yksi, erityisesti muotoilussa käytetty, menetelmä on persoonat. Persoonien avulla tunnistetaan, kenelle palveluita suunnitellaan. Persoonat toteutetaan tutkimustiedon avulla, esimerkiksi haastatteluissa saatujen tulosten perusteella. Tuloksista nostetaan esiin samankaltaisuuksia, joista persoona luodaan, edustamaan kohderyhmää. Persoona ei ole suora kopio haastattelusta henkilöstä, vaan fiktiivinen henkilö, joka kokoaa useamman henkilön toiveita, motivaatioita ja turhautumisia yhteen. (Friis Dam & Yu Siang 2020)

Ryhmätyöskentelyn mahdollistamiseksi on hyvä kiinnittää huomiota käytettävissä olevaan tilaan. Tilan pitää olla riittävän tilava, ilmava ja mahdollistaa toiminnallisen työskentelyn. Tuolien asettelulla, esimerkiksi rinkiin, voidaan vaikuttaa työskentelyn tunnelmaan ja aktiiviseen läsnäoloon. Lisäksi värikkäiden materiaalien ja muiden visuaalisten elementtien käyttö herättelee luovuutta. (Sipponen-Damonte 2020.)

Tilaisuutta suunniteltaessa on hyvä miettiä, mitä tilaisuuden jälkeen tulee tapahtumaan. Niin sanotut jatkosteipit ovat tärkeää kuvata osallistujille, ja miten tilaisuuden tuloksia hyödynnetään myöhemmin. (Mt.)

Fasilitointi Yhteinen yhteisöllisyys palveluasumisessa -työpajassa

Yhteisöllisyyden määritelmä ei ole aina yksiselitteinen (Birck 2020), joten osallistujat orientoitiin yhteisöllisyyden käsitteeseen. Orientoinnista vastasi yhteisöpedagogi Riitta Birck, joka alusti osallistujia myös työpajan tutkimuskysymyksiin.

Turvallista ja osallistavaa ilmapiiriä pyrittiin lisäämään pienellä ryhmäkoolla, osallistujia oli 5–6 henkilöä/ryhmä. Jokaisessa ryhmässä oli sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisia, palvelun tuottajia, tila- ja rakennussuunnittelija sekä senioreja.

Fasilitoinnin menetelmäksi valittiin tarinallisuus ja persoonakortit. Työpajan persoonat luotiin KEKO-hankkeeseen osallistuneiden opiskelijoiden toteuttamien persoonien pohjalta. (Roine 2022.) Persoonien avulla keskustelu oli helppo aloittaa, kun osallistujat pääsivät kertomaan, millaisia henkilöitä palvelukodissa asuu. Lisäksi persoonat etäännyttivät keskustelun pois itsestä. Osallistujilla ei ollut paineita kertoa omista kokemuksistaan suoraan, vaan pystyi heijastamaan niitä persoonien kautta. (Mt.)

Työskentelytilana oli avara huone, jonka isoa seinää hyödynnettiin työskentelyssä. Seinälle oli tehty visuaalisin keinoin kuvitellun palveluasumisen kohteen rivitalo, puita ja maaseutumaisemaa kuvaava traktori. Tämä asetti tarinalle paikan, johon persoonakortit oli hyvä asettaa. Fasilitaattori ohjasi ryhmän keskustelua tarinan ja tutkimuskysymysten kautta sekä kirjasi muistilapuille asiasanoja käydystä keskustelusta. Muistilaput asetettiin visuaalisesti kuvitetulle seinälle.

Keskustelun ja ideoinnin jälkeen ryhmät palasivat yhteiseen tilaan, jossa fasilitaattorit tekivät yhteenvedot ryhmien työskentelystä ja tuloksista. Päivän päätteeksi osallistujia informoitiin, miten ja missä työpajatyöskentelyn tuloksia tullaan dokumentoimaan.

Osallistujilta tuli positiivista palautetta tapahtuman järjestelyistä ja keskusteluista, jotka avasivat osallistujille uusia näkökulmia yhteisöllisyydestä. Työpajan tuloksia olisi toivottu käsiteltävän syvällisemmin. Onkin tärkeää huomioida, että osallistujat saavat jotain työpajasta, jotta he tuntevat olleensa arvokas osa tutkimustyötä.

Työpajan tuloksissa näkyi yhteys asiantuntija Riitta Birckin monipuoliseen alustukseen yhteisöllisyydestä (Takaluoma 2023). Alustuksessa olisi voitu esitellä yhteisöllisyys pelkästään terminä. Tämä olisi voinut mahdollistaa erilaisten näkökulmien esiin tulemisen. Lisäksi osallistujat olisi voitu viedä tarinallisuuden keinoin ajassa tulevaisuuteen erilaisten skenaarioiden kautta. Näin olisi vältetty nykyhetkeen jääminen.

Työpajan jälkeen nähtiin, kuinka eri tavalla persoonakortteja voi lähestyä ja hyödyntää. Toisessa ryhmässä persoonia hyödynnettiin orientoitumiseen, kuten millaisessa ympäristössä ollaan ja millaisia persoonia palveluasumiseen muuttaa. Toisessa ryhmässä keskityttiin persoonien erilaisuuteen ja siihen, miten se vaikuttaa yhteisöllisyyteen. Työpajaa suunniteltiin hyvin, mutta koska ryhmät toteuttivat työpajatyöskentelyä hyvin eri tavalla, olisi ollut tarpeen yhdessä harjoitella menetelmän käyttöä.

Fasilitoinnin suunnittelussa on tärkeää miettiä työpajan tarkoitus, tavoite, käytetyt menetelmät, käytössä oleva tila sekä miten luoda turvallinen ilmapiiri. On kuitenkin muistettava, että jokainen työpajatilanne on erilainen, koska menetelmät ja ihmiset muuttuvat. Työpajat ovatkin opettavaisia kokemuksia sekä osallistujille että fasilitoijille.

Fasilitoinnissa muista erityisesti nämä:

- Mieti selkeä tavoite, odotettu lopputulos
- Varaa riittävästi aikaa työpajalle
- Harjoittele ja simuloi työpaja etukäteen fasilitoijien kanssa
- Luo turvallinen ilmapiiri
- Orientoi osallistujat lyhyesti menetelmiin ja aiheeseen
- Avaa työpajan tulokset osallistujille heti päivän aikana

LÄHTEET:

Birck, R. 2020. Pieni yhteisöllisyysopas- vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen. Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hanke. Viitattu 3.2.2022. Saatavissa <https://www.kotipirttiry.fi/wp-content/uploads/2022/01/Pieni-yhteiso%CC%88llisyysopas-RB-2020.pdf>

Friis Dam, R. & Yu Siang, T. 2020. What Is Empathy and Why Is It So Important in Design Thinking?. Interaction Design Foundation. Viitattu 2.2.2023. Saatavissa <https://www.interaction-design.org/literature/article/design-thinking-getting-started-with-empathy>

Roine, S. 2022. Persoonakortit työpajan selkarankana. LAB Focus. Viitattu 2.2.2023 Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/persoonakortit-tyopajan-selkarankana/>

Sipponen-Damonte, M. 2020. Varmuutta fasilitointiin. Helsinki: Alma Talent

Takaluoma, M. 2023. Yhteisöllisyys palveluasumisessa - monialaista näkemystä tuottamassa. LAB Focus. Viitattu 2.2.2023. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/yhteisollisyys-palveluasumisessa-%e2%80%92-monialaista-nakemysta-tuottamassa/>

KATARIINA MÄENPÄÄ

*sUser develops user-driven
design education in
international collaboration*

THE EFFECT OF AGING EUROPE

Europe is aging. This creates new needs for construction, housing, and service sectors, while giving birth to the market for public and private service housing with significant amount of new housing investment and having a significant impact on the European economy. To provide build environment supply that meets demand of the residents in the future, it is critical to introduce user-driven design and system thinking both in theoretical and practical levels, since a significant number of decisions are made the design phase that are of great importance for the ecological sustainability as well as the social and economic sustainability.

Climate change and sustainability challenge

Both climate change and sustainability claim apply to all spheres of life, both on personal and collective levels. Confronting issues like this requires total renewal in many sectors. The construction sector, (2nd largest contributor to CO₂ emissions) and the residential sector, producing app. 10 % of the EU CO₂ emissions (UNEP2022), are two very influential ones to consider. There is a strong need to develop CO₂ neutral buildings and ways of living to be able to meet the expected climate goals.

Currently, the practices and processes in construction sector are old fashioned and the residents' need to settle predetermined norms that are developed for an average person. Planning, building design and procurement of materials is conducted mainly on desks of officials and engineers without considering the needs of the residents. Sustainability is designed on those same desks as well as cost-savings and comfortable living conditions.

Where the solution lies

There are several sectors like construction sector that need to be developed to meet the Green Deal objectives (EU 2019a), Sustainable Development Goals (UN, 2015), and Bauhaus initiatives (EU 2019b). Thus, the renewal skills and innovativeness form a competence that needs to be cherished. Although most approaches still focus on the technology solutions, studies suggest that making the society more sustainable and combating climate change “educating students seems to be more promising than changing industrial habits” (Mukhtar et al. 2022). For many products the usage phase has the most impact of the life cycle phases. By employing user-driven design, which actively involves users at every stage of the design process, the development of more sustainable, better products can be obtained.

Education is intrinsically intertwined with sustainability at all levels through competences embedded across the curriculum. It recognizes how all sustainability aspects are interrelated and how they are interlinked and embedded within disciplines and subjects. Sustainability education is then viewed in the same light as transformative learning as its aim is to change the person and the social institution through a holistic approach. (Bianchi et al. 2022) It is essential that HEIs produce relevant education also from the construction and housing sector's point of view. As the graduates enter into the work life, they have fresh knowledge and skills to change the dominating practices to more sustainable and user-driven. Residential circumstances define our everyday life and effect on our wellbeing.

sUser - Introducing user-driven design and agile development skills

Inspired by KEKO, Erasmus+ funded 3-year-project sUser was launched on December 31st, 2022, to tackle the spiral ball of educational future requirements when it comes to creative and innovative competences of the graduates. Four higher education institutions (HEIs), i.e., universities from Finland, the Netherlands, Austria, and Serbia decided to grasp the nettle, scan their own strengths to produce up-to-date teaching and courses on the theme, combine the scattered knowledge and establish an assessed framework to promote a transferrable, consistent, and multidisciplinary user-driven design education to provide necessary skills and competences.

The aim of the project is to develop and validate a methodology for acquiring user-driven sustainable design, eco-design and system thinking as well as agile development skills and competences, which are essential in addressing society's complex challenges. Comprehensively reformed way of thinking is essential and that can be achieved by only educating students to flexible, interdisciplinary (t-shaped) professionals with the ability to change existing practices in the working life and implement their knowledge and skills in their everyday life as well.

Few last years with remote teaching have shown that content and methods for classroom teaching do not suit straight to the digital teaching. Also, different skills need to be taught in contact learning environment, while other things suit for efficient digital lectures or self-learning platforms. This is where KEKO project and its DEMO environment is utilized to assess the co-creative and collaborative methods with the users, while MOOC content for digital environment, which is easily available also for practitioners and self-learners, is created to meet the need of tailored content and methods for different teaching situations. Also, the features of sharing digitally the content from DEMO room needs to be assessed.

sUser partners visited the LAB University of Applied Sciences and the KEKO DEMO environment in February 2023. (Picture: Sini Roine)

To sum up the tangible results of sUser will include:

1. The collaboratively developed, integral methodology in developing user-driven, sustainable (eco-) design and agile development, based on shared experiences and state-of the art knowledge.
2. Shared knowledge and teaching materials in bio-circular building materials and awareness creation on the climate change.
3. Developing of multidisciplinary education in collaboration with practitioners using agile and scrum methods.
4. Best practice in virtually enabled facility sharing and development of collaborative teaching between the partners.

The journey has just started, let's see what sUser can accomplish.

REFERENCES:

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez, M. 2022. GreenComp – The European sustainability competence framework. Publications Office of the European Union, Luxembourg. Cited 12.3.2023. Available at https://www.researchgate.net/publication/357961606_GreenComp_-_The_European_sustainability_competence_framework

EU.2019a. A European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. Cited 12.3.2023. Available at https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

EU. 2019b. New European Bauhaus – Beautiful, sustainable, together. Cited 12.3.2023. Available at https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en

Mukhtar, N., Kamin, Y.B., Saud, M.S.B. 2022. Quantitative validation of a proposed technical sustainability competency model: A PLS-SEM approach. *Frontiers in Sustainability*. Vol. 3, 1-20. Cited 12.3.2023. Available at <https://doi.org/10.3389/frsus.2022.841643>

UN. 2015. Sustainable Development: The 17 Goals. Department of Economic and Social Affairs. Cited 12.3.2023. Available at <https://sdgs.un.org/goals>

UNEP. 2022. CO2 emissions from buildings and construction hit new high, leaving sector off track of decarbonize by 2050: UN. Cited 12.3.2023. Available at <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/co2-emissions-buildings-and-construction-hit-new-high-leaving-sector>

Yhteisöllisyys palveluasumisessa

TYÖPAJAN TULOKSIA

Yhteinen yhteisöllisyys palveluasumisessa -työpajassa koottiin ajatuksia ja ideoita yhteisöllisyyden rakentamiseen ja ylläpitämiseen palveluasumisessa. Työpajan tuloksissa nousi esiin yhteisön jäsenen oma aktiivinen toiminta ja vaikuttaminen palvelutalon arkeen.

Yhteisöllisyyden rakentaminen vaatii tietoista toimintaa

Yhteisöllisyyden rakentamisvaiheessa osallistujat näkivät tärkeäksi tulevien asukkaiden tutustuttaminen toisiinsa jo ennen muuttoa. Palvelutalon johtaja voisi kutsua asukkaat yhteen ennen muuttoa, esim. grillijuhliin. Tämä mahdollistaisi tutustumisen tuleviin naapureihin ja yhteystietojen vaihtamisen jo ennen muuttoa.

Yhteisöllisyyden rakentumisen avuksi ehdotettiin myös ulkopuolista auttajaa, joka omalla aktiivisella, suunnitelmallisella toiminnalla tukisi yhteisöllisyyden muodostumista ja tutustuttaisi asukkaat toisiinsa. Kuitenkin osallistujat kokivat vastuun yhteisön toiminnasta olevan jokaisella yhteisön jäsenellä ja uskoivat, että ulkopuolisen auttajan tarve vähenee, kun yhteisöllisyys on ehtinyt muodostua. Ulkopuolista auttajaa ei myöskään nähty tarpeelliseksi tilanteessa, jossa jollekin tai joillekin asukkaille on syntynyt luontaisesti aktiivinen yhteisön rakentajan rooli. Rooli voi tuoda elämäniloa, koska kokee itsensä tarpeelliseksi, mutta toisaalta se voi tuntua raskaalta ja vaativalta. Riippuen henkilön omasta motivaatiosta tehtävää kohtaan.

Yhteisöllisyyden rakentumisen vaiheessa yhteiset kokoontumiset koettiin tärkeäksi. Esimerkkinä esitettiin asukkaiden pitämät yhteisökokoukset ja yhteisön luomat yhteiset ”pelisäännöt”. Tärkeäksi koettiin myös se, että jokainen yhteisön jäsen voisi kokea itsensä tarpeelliseksi yhteisössä, ja että yhteisössä vallitsisi positiivinen ilmapiiri.

Yhteisöllisyyttä yhteisellä tekemisellä

Aktiviteetit koettiin yhteisöllisyyttä ylläpitävänä voimana. Ruoka nousi yhdeksi tärkeäksi aktiviteetiksi. Yhteiset ruokailut tai yhteinen ruuanlaitto, joissa hyödynnetään ihmisten erilaisia taustoja tuovat rikkautta arkeen. Palvelutalon aktiviteettien tarjonnassa osallistujat korostivat sitä, että asukkailla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä aktiviteetteja palvelutalossa toteutetaan ja aktiviteetit tulisikin nousta asukkaiden mielenkiinnon pohjalta. Osallistujat pohtivatkin, että palvelutalolla olisi hyvä olla jokin tietty teema, joka tuo luontaisesti samanhenkiset ihmiset yhteen, esim. taide tai urheilu.

Myös ympäristön nähtiin vaikuttavan yhteisöllisyyden syntymiseen ja ylläpysymiseen. Ympäristön tulisi tarjota luontevia kohtaamispaikkoja ja mahdollistaa erilaisten arkiaskareiden tekemisen. Teknologian hyödyntämistä yhteisöllisyyden rakentamisessa, ylläpitämisessä ei nähty keskeiseksi menetelmäksi. Teknologian epäiltiin herättävän osittain hieman pelkoa, sillä kaikilla yhteisön jäsenillä ei välttämättä ole osaamista tai halua ottaa uutta teknologiaa käyttöön. Yhteisön tiedonvälitykseen toivottiin monimuotoisia tapoja, kuten sähköiset infotaulut ja TV tiedon siirron välineenä.

Yhteisöllisyyden haasteita ja rikkauksia

Yhteisöllisyyttä mahdollisesti heikentäviksi tekijöiksi nousivat yhteisöön muuttavien ihmisten erilaisuus. Mikäli yhteisöön muuttaa persoonia, joilla on hyvin erilaiset arvot, elämäntavat ja mielenkiinnon kohteet, saattaa erilaisuus heikentää yhteisöllisyyden rakentumista. Haasteeksi voi syntyä myös se, miten kaikki kokevat tulevansa hyväksytyiksi ja kuulluiksi yhteisön toiminnan suunnittelussa. Toisaalta erilaisuus nähtiin rikkautena. Kun asukkaat itse järjestävät aktiviteetteja oman mielenkiintonsa mukaan, tarjoaa asukkaiden erilaisuus monipuolisia aktiviteetteja yhteisön jäsenille.

Yhteisöllinen asumismuoto ei nähty välttämättä sopivan kaikille ja muutto yhteisölliseen asumismuotoon saattaa herättää pelkoa oman yksityisyyden menettämisestä. Yhteisöllisessä asumisessa onkin hyvä säilyttää ajatus: oma tupa- oma lupa, joka mahdollistaa sekä yksityisyyden että yhteisöllisyyden.

Työpajassa nostettiin keskusteluun yhteisön muutostilanne. Muutostilanne esiteltiin muuttona, eikä asukkaiden menehtymisestä johtuvana muutoksena. Osallistujat näkivät muutostilanteet normaaliin elämänkulkuun liittyvänä tapahtumana. Uusien asukkaiden nähtiin tuovan mukanaan uusia aktiviteetteja ja uutta toimintaa yhteisöön. Uuden asukkaan perehdyttäminen nähtiin kuitenkin hyvin tärkeäksi muutostilanteissa. Perehdyttämisen vastuuta annettiin asukastoimikunnalle, mutta toisaalta muutostilanteeseen toivottiin uudelleen ulkopuolisen auttajajan apua, jotta uudet ja vanhat asukkaat löytävät toisensa. Perehdyttämisen lisäksi esitettiin järjestettäväksi uusien asukkaiden iltaa, jolloin voidaan tutustua toisiinsa ja uudet asukkaat kokisivat tapahtuman myötä itsensä tervetulleiksi yhteisöön.

Johtopäätökset

Työpajassa nousseita ajatuksia tukee Riitta Birckin (2020) tekemä pro gradu tutkimus yhteisöllisyydestä. Birck määrittelee yhteisöllisyyden yhdessä tekemiseksi ja olemiseksi sellaisten ihmisten kanssa, joita yhdistää yhteinen tavoite ja päämäärä. Työpajassa tulikin selkeästi esille se, että yhteisöllisyys syntyy yhteisen toiminnan kautta.

Birckin (2020) mukaan ulkopuolisen avun tarve yhteisöllisyyden rakentamisessa on tärkeää, sillä yhteisöllisyys ei aina synny spontaanisti yhteisön jäsenten kautta, vaan ihmiset pitää liittää toisiinsa. Tämä tuli vahvasti esille myös työpajan tuloksissa, mutta ulkopuolisen auttajajan rooli nähtiin kuitenkin tarpeettomaksi ajan edetessä. Yhteisöllisyyttä tukeva fyysinen ympäristö mahdollistaa kohtaamisen ja yhteisöllisen toiminnan, mikä tuli esiin niin työpajan keskusteluissa kuin Birckin tutkimuksessa.

Yhteisöllisyys ei ole stabiili, pysyvä tila, vaan siinä on jatkuvaa liikehdintää ja yhteisön muutostilanteet saattavat muuttaa yhteisöllisyyttä (Birck 2020). Työpajassa muutostilanteet nähtiin positiivisena tapahtumana, mutta tärkeäksi muutostilanteessa nähtiin uusien asukkaiden lämmin vastaanotto ja hyvä perehdytys yhteisöllisyyteen.

Lähteet:

Birck, R. 2020 Esteetön yhteisöllisyys. Alueellisen yhteisöllisen arjen alkuun auttaminen ja kannattelu. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteen ja kulttuurin tiedekunta. Tampereen yliopisto. Viitattu 3.2.2023. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122863/BirckRiitta.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Matkan loppu on sen alku

Hankkeessa olemme saaneet nostettua keskustelua palveluasumisen tilasta, sen tulevaisuudesta sekä yhteisöllisyydestä käsitteenä ja konkreettisina toimina. Paljon on kuitenkin vielä tehtävää, jotta palveluasumisesta tulee kokonaisuus, jossa hyvinvointi otetaan huomioon sekä asukkaiden että henkilökunnan näkökulmasta. Yhdessä tehden voidaan saavuttaa suuria asioita. Päijät-Hämeen alueen ekosysteemi on muodostumassa, mutta vielä tarvitaan osajia kehitystyöhön, jossa jokaisen osa-alueen ääni tulee kuuluviin.

Kuten julkaisun monessa artikkelissa on tuotu esiin, Suomen väestö ikääntyy vauhdilla. Erityisesti kaikkien vanhimpien kansalaisten osuus kasvaa nopeasti. Siksi tulevina vuosina tarvitaan yhä enemmän ikäntyneille sopivia asuntoja, asuinympäristöjä sekä tuotteita ja palveluita helpottamaan elämää. Toivottavaa on, että me kaikki elämme terveinä ja toimintakykyisinä mahdollisimman pitkään, jolloin voimme harrastaa ja asua omassa kodissamme. Palveluiden saaminen

omaa kotiin on yhtenä kansallisena tavoitteena, mutta on pidettävä mielessä, että palveluasuminen olisi tulevaisuudessa(kin) täynnä iloa, lämpöä ja aktiviteetteja, jokaisen persoonallisuus huomioiden. Palveluasuminen ei saisi tuntua pelottavalta vaihtoehdolta, johon joudutaan. Sen pitäisi olla koti, jossa asutaan ja jossa viihdytään sekä koti, johon tarvittavat ja toivotut palvelut ovat helposti saatavilla.

Hankkeen aikana on syntynyt avoimesti hyödynnettäviä aineistoja erilaisista ratkaisuista palveluasumisen kohteisiin ja tulevaisuuden palveluasumiseen. Olemme koonneet materiaalit hankkeen omaan portfolioon.

Portfolion materiaalit ovat yrittäjien ja ekosysteemin toimijoiden käytössä linkistä:

<https://kekohanke.myportfolio.com>

Saat siis jakaa ja kopioida aineistoa, mutta mainitse lähteeksi tekijät ja LAB-ammattikorkeakoulu, KEKO-hanke.

Hankkeena olemme innoissamme siitä, että työmme on avannut uusia mahdollisuuksia hankkeille ja yhteistyölle myös kansainvälisesti.

LAHDESSA HUHTIKUUSSA 2023

*Harri Heikkilä,
Sini Roine
ja Ulla Saarela*

KEKO blogitekstit

Lue tuoreimmat blogitekstit LAB Focus -blogista, Design-kategoriasta: https://blogit.lab.fi/labfocus/category/design_fi/

Roine, S. ja Saarela, U. 2021. Kestävän palveluasumisen ratkaisuja. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/kestavan-palveluasumisen-ratkaisuja/>

Tervo, V. ja Silvennoinen, S. 2022. Digitaalisuus osana kestävän palveluasumisen ekosysteemiä. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/digitaalisuus-osana-kestavan-palveluasumisen-ekosysteemia%EF%BF%BC/>

Roine S. 2022. Ikäihmisten ehdoilla asumista ja digitaalisuutta. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/ikaihminen-ehdoilla-asumista-ja-digitaalisuutta/>

Mäkinen, M. ja Kallio, O. 2022. Sisustusarkkitehtuurin ja palvelumuotoilun kohtaaminen. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/sisustusarkkitehtuurin-ja-palvelumuotoilun-kohtaaminen/>

Roine, S. 2022. Muokattava asumisen laboratorio valmistumassa. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/muokattava-asumisen-laboratorio-valmistumassa/>

Mäkinen, M. 2022. Kohti ikäystävällisten kotien muotoilua. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/%ef%bf%bckohti-ikaystavallisten-kotien-muotoilua/>

Roine, S. 2022. Simulaatiovälineillä ymmärrystä toisen kokemuksista. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/simulaatiovalineilla-ymmarrysta-toisen-kokemuksista/>

Haarnio, A. ja Viitanen, H. 2022. Biofilinen suunnittelu - hyvinvointia rakennettuun ympäristöön luonnosta. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/biofilinen-suunnittelu-hyvinvo/>

Roine, S. 2022. Persoonakortit työpajan selkärankana. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/persoonakortit-tyopajan-selkarankana/>

Takaluoma, M. 2023. Yhteisöllisyys palveluasumisessa - monialaista näkemystä tuottamassa. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/yhteisollisyys-palveluasumisessa-%e2%80%92-monialaista-nakemysta-tuottamassa/>

Mäkinen, M. ja Arkonsuo, N. ja Ollila, T. 2023. Palvelumuotoilun ja empatian kautta lempeää ja onnellista elämää Ikikylässä. LAB Focus. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/palvelumuotoilun-ja-empatian-kautta-lempeaa-ja-onnellista-elamaa-ikikylassa/>

Kirjoittajat:

SARI ANTONEN, Taiteen maisteri (TaM), sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun lehtori, Muotoiluinstituutti, LAB-ammattikorkeakoulu. KEKO-hankkeen sisustusarkkitehtuurin ja kalustemuotoilun asiantuntija.

SUSANNA BJÖRKLUND, MA, Visual Culture, Trend analyst and senior lecturer, LAB University of Applied Sciences, Institute of Design and Fine Arts.

HARRI HEIKKILÄ, TaT, VTM, yliopettaja, vastaa LABin Muotoiluinstituutissa YAMK:n Digitaalisten ratkaisujen koulutusohjelmasta ja on kehittänyt UX/UI-opetusta. Harri on toiminut KEKO-hankkeessa vanhusteknologian käytettävyyden asiantuntijana.

KATARIINA MÄENPÄÄ, PhD (BA) is a RDI specialist and project manager in LAB University of Applied Sciences, Institute of Design and Fine Arts. Her background is in-depth marketing and consumer behavior boosted with studies in Psychology, Sociology and Service Design.

MILLA MÄKINEN, YTM, lehtori, LAB-Ammattikorkeakoulu. Toiminut palvelumuotoilun opiskelijatöiden ohjaajana KEKO-hankkeelle.

ANU OLKKONEN-NIKULA, TtM, on Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelujen ja kuntoutuksen toimialan toimialajohtaja. Olkkonen-Nikula on toiminut sosiaali- ja terveydenhuollon johtotehtävissä 23 vuoden ajan. Hän on KEKO-hankkeen ohjausryhmän jäsen.

LASSE PELTONEN, Ruskorinne ry. KEKO-hankkeen ohjausryhmän jäsen.

SINI ROINE, Muotoilija (AMK), projektisuunnittelija, Muotoiluinstituutti, LAB-ammattikorkeakoulu. Sini on työskennellyt KEKO-hankkeessa projektisuunnittelijana osallistuen projektin toimenpiteiden suunnitteluun, kohderyhmän osallistamiseen ja viestintään.

ULLA SAARELA, MBA, TKI-asiantuntija, Muotoiluinstituutti, LAB-ammattikorkeakoulu. Ulla on työskennellyt KEKO-hankkeessa projektipäällikkönä.

MATLEENA TAKALUOMA TtM, hoitotyön lehtori, LAB-ammattikorkeakoulu. Matleena toimii gerontologisen hoitotyön asiantuntijana KEKO-hankkeessa.

VILLE TERVO, lehtori, graafikko, LAB-ammattikorkeakoulu. Ville Tervo on erikoistunut UX/UI-suunnitteluun.

KEKO

Kestävän
palveluasumisen
ekosysteemi

LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 63

ISSN 2670-1928 (PDF)

ISSN 2670-1235 (painettu)

ISBN 978-951-827-449-3 (PDF)

ISBN 978-951-827-450-9 (painettu)